

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1 (14. Jātaka-
aṭṭhakathā-1)

10. Το βιβλίο των δέκα (10. Dasakanipāto)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1

10. Dasakanipāto

439. Catudvārajātakavaṇṇanā

Catudvāramidaṃ nagaranti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ dubbacabhikkhuṃ ārabha kathesi. Paccuppannavatthu navakanipātassa paṭhamajātake vitthāritameva. Idha pana satthā taṃ bhikkhuṃ “saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dubbaco”ti pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte “pubbepi tvaṃ bhikkhu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkaṃ āpādesī”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte kassapadasabalassa kāle bārāṇasiyaṃ asītikoṭivibhavassa seṭṭhino eko putto mittavindako nāma ahosi. Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesuṃ, so pana dussīlo assaddho. Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate mātā kuṭumbaṃ vicārentī āha - “tāta, tayā dullabhaṃ manussattaṃ laddhaṃ, dānaṃ dehi, sīlaṃ rakkhāhi, uposathakammaṃ karohi, dhammaṃ suṇāhi”ti. Amma, na mayhaṃ dānādīhi attho, mā maṃ kiñci avacuttha, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmīti. Evaṃ vadantampi naṃ ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha - “tāta, ajja abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā vihāraṃ gantvā sabbarattim dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te sahassaṃ dassāmī”ti. So “sādhū”ti dhanalobhena uposathaṃ samādiyitvā bhuttaṭṭātarāso vihāraṃ gantvā divasaṃ vītināmetvā rattim yathā ekampi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati, tathā ekasmiṃ padese nipajjitvā niddaṃ okkamitvā punadivase pātova mukhaṃ dhovitvā gehaṃ gantvā nisīdi.

Mātā panassa “ajja me putto dhammaṃ sutvā pātova dhammakathikattheraṃ ādāya āgamissatī”ti yāguṃ khādaniyaṃ bhojanīyaṃ paṭiyādetvā āsanaṃ pañṇapetvā tassāgamaṇaṃ paṭimānentī taṃ ekakaṃ āgataṃ disvā “tāta, dhammakathiko kena na ānīto”ti vatvā “na mayhaṃ dhammakathikena attho”ti vutte “tena hi yāguṃ pivā”ti āha. So “tumhehi mayhaṃ sahassaṃ paṭissutaṃ, taṃ tāva me detha, pacchā pivissāmī”ti āha. “Piva, tāta, pacchā dassāmī”ti. “Gahetvāva pivissāmī”ti. Athassa mātā sahassabhaṇḍikaṃ purato ṭhapesi. So yāguṃ pivitvā sahassabhaṇḍikaṃ gahetvā vohāraṃ karonto na cirasseva vīsasatasahassaṃ uppādesi. Athassa etadahosi - “nāvaṃ upaṭṭhapetvā vohāraṃ karissāmī”ti. So nāvaṃ upaṭṭhapetvā “amma, ahaṃ nāvāya vohāraṃ karissāmī”ti āha. Atha naṃ mātā “tvaṃ tāta, ekaputtako, imasmiṃ ghare dhanampi bahu, samuddo anekādīnava, mā gamī”ti nivāresi. So “ahaṃ gamissāmeva, na sakkā maṃ nivāretu”nti vatvā “ahaṃ taṃ, tāta, vāressāmī”ti mātārā hatthe gahito hatthaṃ vissajjāpetvā mātaraṃ paharitvā pātetvā antaraṃ katvā gantvā nāvāya samuddaṃ pakkhandi.

Nāvā sattame divase mittavindakaṃ nissāya samuddapiṭṭhe niccalā aṭṭhāsi. Kālakaṇṇisalākā kariyamānā mittavindakasseva hatthe tikkhattuṃ pati. Athassa uḷumpaṃ datvā “imaṃ ekaṃ nissāya bahū mā nassantū”ti taṃ samuddapiṭṭhe khipimsu. Tāvadeva nāvā javena mahāsamuddaṃ pakkhandi. Sopi uḷumpe nipajjitvā ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇi. Tattha phalikavimāne catasso vemānikapetiyo addasa. Tā

sattāhaṃ dukkhaṃ anubhavanti, sattāhaṃ sukhaṃ. So tāhi saddhiṃ sattāhaṃ dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā dukkhānubhavanatthāya gacchamānā “sāmi, mayaṃ sattame divase āgamiṣsāma, yāva mayaṃ āgacchāma, tāva anukkaṇṭhamāno idheva vasā”ti vatvā agamaṃsu. So taṇhāvasiko hutvā tasmimyeva phalake nipajjitvā puna samuddapiṭṭhena gacchanto aparaṃ dīpaṃ patvā tattha rajatavimāṇe aṭṭha vemānikapetiyo disvā eteneva upāyena aparasmim dīpake maṇivimāṇe soḷasa, aparasmim dīpake kanakavimāṇe dvattiṃsa vemānikapetiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ anubhavitvā tāsampi dukkhaṃ anubhavitum gatakāle puna samuddapiṭṭhena gacchanto ekaṃ pākāraparikkhittaṃ catudvāraṃ nagaraṃ addasa. Ussadanirayo kiresa, bahūnaṃ nerayikasattānaṃ kammakaraṇānubhavanatṭhānaṃ mittavindakassa alaṅkatapaṭiyattanagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi.

So “imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhaviṣsāmī”ti cintetvā khuracakkaṃ ukkhipitvā sīse paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa. Athassa taṃ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. Ure pañcaṅgikabandhanaṃ uracchadapasādhanaṃ hutvā sīsato galantaṃ lohitaṃ lohita candanavilepanaṃ viya hutvā paridevanasaddo madhurasaro gītasaddo viya hutvā upaṭṭhāsi. So tassa santikaṃ gantvā “bho purisa, ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ, dehi me eta”nti āha. “Samma, nayidaṃ padumaṃ, khuracakkaṃ eta”nti. “Tvaṃ mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vadasī”ti. Nerayikasatto cintesi “mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ bhaviṣṣati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatenā bhavitabbaṃ, dassāmiṣṣa khuracakka”nti. Atha naṃ “ehi bho, gaṇha ima”nti vatvā khuracakkaṃ tassa sīse khiṇi, taṃ tassa matthakaṃ pisamānaṃ bhassī. Tasmim khaṇe mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ ñatvā “tava khuracakkaṃ gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā”ti vedanāppatto paridevi, itaro antaradhāyi. Tadā bodhisatto rukkhadevatā hutvā mahantena parivārena ussadacārikaṃ caramāno taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi. Mittavindako taṃ oloketvā “sāmi devarāja, idaṃ maṃ cakkaṃ saṇhakaraṇiyaṃ viya tilāni pisamānaṃ otarati, kiṃ nu kho mayā pāpaṃ pakata”nti pucchanto dve gāthā abhāsi -

1. “Catudvāramidaṃ nagaraṃ, āyasaṃ daḷhapākāraṃ;
Oruddhapaṭiruddhosmi, kiṃ pāpaṃ pakataṃ mayā.
2. “Sabbe apihitā dvārā, oruddhosmi yathā diyo;
Kimādhikaraṇaṃ yakkha, cakkābhinihato aha”nti.

1-2. Tattha daḷhapākāraṃ thirapākāraṃ. “Daḷhatoraṇa”ntipi pāṭho, thiradvāraṃ attho. Oruddhapaṭiruddhosmīti anto katvā samantā pākārena ruddho, palāyanaṭṭhānaṃ na paññāyati. Kiṃ pāpaṃ pakatanti kiṃ nu kho mayā pāpakammaṃ kataṃ. Apihitāti thakitā. Yathā dijoti pañjare pakkhitto sakuṇo viya. Kimādhikaraṇanti kiṃ kāraṇaṃ. Cakkābhinihatoti cakkena abhinihato.

Athassa devarājā kāraṇaṃ kathetum cha gāthā abhāsi -

3. “Laddhā satasahassāni, atirekāni vīsati;
Anukampakānaṃ ñātīnaṃ, vacanaṃ samma nākari.
4. “Laṅghim samuddaṃ pakkhandi, sāgaraṃ appasiddhikaṃ;
Catubbhi aṭṭhajjhagamā, aṭṭhāhipi ca soḷasa.

5. “Soḷasāhi ca bāttiṃsa, aticchaṃ cakkamāsado;
Icchāhatassa posassa, cakkam bhamati matthake.
6. “Uparivīsālā duppūrā, icchā visaṭṭagāminī;
Ye ca taṃ anugijjhanti, te honti cakkadhārino.
7. “Bahubhaṇḍaṃ avahāya, maggaṃ appaṭivekkhiya;
Yesañcetaṃ asaṅkhātāṃ, te honti cakkadhārino.
8. “Kammaṃ samekkhe vipulañca bhogaṃ, icchaṃ na seveyya
anattasaṃhitāṃ;
Kareyya vākyāṃ anukampakānaṃ, taṃ tādisaṃ nātivatteyya cakka’’nti.

3-8. Tattha laddhā satasahassāni, atirekāni vīsātīti tvaṃ uposathaṃ katvā mātu santikā sahasaṃ gahetvā vohāraṃ karonto satasahassāni ca atirekāni vīsatisahassāni labhitvā. Nākarīti tena dhanena asantuṭṭho nāvāya samuddaṃ pavisanto samudde ādīnavañca kathetvā mātuyā vāriyamānopi anukampakānaṃ ñātīnaṃ vacanaṃ na karosi, sotāpannaṃ mātaraṃ paharivā antaraṃ katvā nikkhantoyevāsīti dīpeti.

Laṅghinti nāvaṃ ullaṅghanasamatthaṃ. Pakkhandīti pakkhandosi. Appasiddhikanti mandasiddhiṃ vinā sabahulaṃ. Catubbhi aṭṭhāti atha naṃ nissāya tṭhāya nāvāya phalakaṃ datvā samudde khittopi tvaṃ mātaraṃ nissāya ekadivasaṃ katassa uposathakammasa nissandena phalikavimāne catasso itthiyo labhitvā tato rajatavimāne aṭṭha, maṇivimāne soḷasa, kanakavimāne dvattiṃsa adhigatosīti. Aticchaṃ cakkamāsadoti atha tvaṃ yathā laddhena asantuṭṭho “atra uttaritaraṃ labhissāmī’’ti evaṃ laddhaṃ laddhaṃ atikkamanalobhasaṅkhātāya aticchāya samannāgatattā aticcho pāpappuggalo tassa uposathakammasa khīṇattā dvattiṃsa itthiyo atikkamitvā imaṃ petanagaraṃ āgantvā tassa mātupahāradānaakusalassa nissandena idaṃ khuracakkaṃ sampattosi. “Atriccha’’ntipi pāṭho, atra atra icchamānoti attho. “Atricchā’’ntipi pāṭho, atricchāyāti attho. Bhamatīti tassa te icchāhatassa posassa idaṃ cakkam matthakaṃ pisamānaṃ idāni kumbhakāracakkaṃ viya matthake bhamatīti attho.

Ye ca taṃ anugijjhantīti taṇhā nāmesā gacchantī uparūpari vīsālā hoti, samuddo viya ca duppūrā, rūpādīsu tassa tassa icchanaicchāya visaṭṭagāminī, taṃ evarūpaṃ taṇhaṃ ye ca anugijjhanti giddhā gadhitā hutvā punappunaṃ allīyanti. Te honti cakkadhārinoti te evaṃ paccantā khuracakkaṃ dhārenti. Bahubhaṇḍanti mātāpitūnaṃ santakaṃ bahudhanaṃ ohāya. Magganti gantabbaṃ appasiddhikaṃ samuddamaggaṃ apaccavekkhitvā yathā tvaṃ paṭipanno, evameva aññesampi yesañcetaṃ asaṅkhātāṃ avīmaṃsitāṃ, te yathā tvaṃ tatheva taṇhāvasikā hutvā dhanam pahāya gamanamaggaṃ anapekkhitvā paṭipannā cakkadhārino honti. Kammaṃ samekkheti tasmā paṇḍito puriso attanā kattabbakammaṃ “sadosaṃ nu kho, niddosa’’nti samekkheyya paccavekkheyya. Vipulañca bhoganti attano dhammaladdhaṃ dhanarāsimpi samekkheyya. Nātivatteyyāti taṃ tādisaṃ puggalaṃ idaṃ cakkaṃ na ativatteyya nāvatthareyya. “Nātivattetī’’ntipi pāṭho, nāvattharatīti attho.

Taṃ sutvā mittavindako “iminā devaputtena mayā katakammaṃ tathato ñātaṃ, ayaṃ mayhaṃ paccanapamāṇampi jānissati, pucchāmi na”nti cintetvā navamaṃ gāthamāha -

- 9.** “Kīvaciraṃ nu me yakkha, cakkhaṃ sirasi ṭhassati;
Kati vassasahassāni, taṃ me akkhāhi pucchito”ti.

Athassa kathento mahāsatto dasamaṃ gāthamāha -

- 10.** “Atisaro paccasaro, mittavinda suṇohi me;
Cakkhaṃ te sirasi māviddhaṃ, na taṃ jīvaṃ pamokkhasi”ti.

Tattha atisaroti atisarītipi atisaro, atisarissatītipi atisaro. Paccasaroti tasseeva vevacanaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti - samma mittavindaka, suṇohi me vacanaṃ, tvañhi atidāruṇassa kammaṃ katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇanāya vipāko paññāpetunti aparimāṇaṃ atimahantaṃ vipākadukkhaṃ sarissasi paṭipajjissasīti atisaro. Tena te “ettakāni vassasahassāni”ti vattuṃ na sakkomi. Sirasimāviddhanti yaṃ pana te idaṃ cakkhaṃ sirasmiṃ āviddhaṃ kumbhakāraccakkamiva bhamati. Na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti taṃ tvaṃ yāva te kammavipāko na khīyati, tāva jīvamāno na pamokkhasi, kammavipāke pana khīṇe idaṃ cakkhaṃ pahāya yathākammaṃ gamissasīti.

Idaṃ vatvā devaputto attano devaṭṭhānameva gato, itaropi mahādukkhaṃ paṭipajji.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā mittavindako ayaṃ dubbacabhikkhu ahosi, devarājā pana ahameva ahosi”nti.

Catudvārajātakavaṇṇanā paṭhamā.

440. Kaṇhajātakaṇṇanā

Kaṇho vatāyaṃ purisoti idaṃ satthā kapilavatthuṃ upanissāya nigrodhārāme viharanto sitapātukammaṃ ārabba kathesi. Tadā kira satthā sāyanhasamaye nigrodhārāme bhikkhusaṅghaparivuto jaṅghavihāraṃ anucaṅkamamāno aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Ānandatthero “ko nu kho hetu, ko paccayo bhagavato sitassa pātukammāya, na ahetu tathāgatā sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā”ti añjaliṃ paggayha sitakāraṇaṃ pucchi. Athassa satthā “bhūtapubbaṃ, ānanda, kaṇho nāma isi ahosi, so imasmiṃ bhūmippadese vihāsi jhāyī jhānarato, tassa sīlatejēna sakkassa bhavanaṃ kampī”ti sitakāraṇaṃ vatvā tassa vatthuno apākaṭattā therena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bārāṇasiyaṃ ekena asītikoṭṭivibhavena aputtakena brāhmaṇena sīlaṃ samādiyitvā putte patthite bodhisatto tassa brāhmaṇiyā kucchimhi nibbatti. Kāḷavaṇṇattā panassa nāmaggaḥaṇadvase “kaṇhakumāro”ti nāmaṃ akaṃsu. So soḷasavassakāle maṇipaṭimā viya sobhaggappatto hutvā pitarā sippuggaḥaṇatthāya pesito takkasīlāyaṃ sabbasippāni uggahetvā paccāgacchi. Atha naṃ pitā anurūpena dārena saṃyojesi. So aparabhāge mātāpitūnaṃ accayena sabbissariyaṃ paṭipajji. Athekadivasāṃ ratanakoṭṭhāgārāni viloketvā varapallaṅkamajjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ āharāpetvā “ettakaṃ dhanaṃ asukena uppāditaṃ, ettakaṃ asukenā”ti pubbañātīhi suvaṇṇapaṭṭe likhitāni akkharāni disvā cintesi “yehi imaṃ dhanaṃ uppāditaṃ, te na paññāyanti, dhanameva paññāyati, ekopi idaṃ dhanaṃ gahetvā gato nāma natthi, na kho pana

sakkā dhanabhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ gantum. Pañcannaṃ verānaṃ sādharmaṇabhāvena hi asārassa dhanassa dānaṃ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena asārassa sarīrassa sīlavantesu abhivādanādīkammaṃ sāro, aniccābhībhūtabhāvena asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo sāro, tasmā asārehi bhogehi sāraggahaṇatthaṃ dānaṃ dassāmī”ti.

So āsanā vuṭṭhāya rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpucchitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam aparikkhīyamānaṃ disvā “kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā nābhibhavati, tāvadeva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā brahmalokaaparāyaṇo bhavissāmī”ti cintetvā gehe sabbadvārāni vivarāpetvā “dinnaṃ me, harantū”ti asuciṃ viya jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevantassa nagarā nikkhamitvā himavantapadesaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā attano vasanatthāya ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ olokento imaṃ tthānaṃ patvā “idha vasissāmī”ti ekaṃ indavāruṇīrukkhaṃ gocaragāmaṃ adhiṭṭhāya tasseva rukkhassa mūle vihāsi. Gāmantasenāsaṇaṃ pahāya ārañṇiko ahoṣi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhāmūliko ahoṣi, abbhokāsiko nesajjiko. Sace nipajjitukāmo, bhūmiyaṃyeva nipajjati, dantamūsaliko hutvā anaggipakkameva khādati, thusaparikkhittaṃ kiñci na khādati, ekadivasam ekavārameva khādati, ekāsaniko ahoṣi. Khamāya pathavīāpatejavāyusamo hutvā ete ettake dhutaṅgaguṇe samādāya vattati, imasmiṃ kira jātaka bodhisatto paramappiccho ahoṣi. So na cirasseva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā jhānakīlaṃ kīlanto tattheva vasati, phalāphalatthampi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati, sapattakāle pattāni khādati, nippattakāle papaṭikaṃ khādati. Evaṃ paramasantuṭṭho hutvā imasmiṃ tthāne ciraṃ vasati.

So ekadivasam pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni phalāni gaṇhi, gaṇhanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti, yathānisinnova hatthaṃ pasāretvā hatthappasāraṇatthāne tthitāni phalāni saṃharati, tesupi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampattasampattameva gaṇhāti. Evaṃ paramasantuṭṭhassa tassa sīlatejena sakkassa paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Taṃ kira sakkassa āyukkhayena vā uṇhaṃ hoti puññakkhayena vā, aññasmiṃ vā mahānubhāvasatte taṃ tthānaṃ patthente, dhammikānaṃ vā mahiddhikasamaṇabrāhmaṇānaṃ sīlatejena uṇhaṃ hoti. Sakko “ko nu kho maṃ tthānā cāvetukāmo”ti āvajjetvā imasmiṃ padese vasantaṃ kaṇhaṃ isiṃ rukkhaphalāni uccinantaṃ disvā cintesi “ayaṃ isi ghoratapo paramajitindriyo, imaṃ dhammakathāya sīhanādaṃ nadāpetvā sukāraṇaṃ sutvā varena santappetvā imamassa rukkham dhuvaphalaṃ katvā āgamissāmī”ti. So mahantenānubhāvena sīghaṃ otaritvā tasmīṃ rukkhāmūle tassa piṭṭhipasse tthatvā “attano avaṇṇe kathite kujjhissati nu kho, no”ti vīmaṃsanto paṭhamam gāthamāha -

- 11.** “Kaṇho vatāyaṃ puriso, kaṇhaṃ bhuñjati bhojanaṃ;
Kaṇhe bhūmipadesasmiṃ, na mayhaṃ manaso piyo”ti.

Tattha kaṇhoti kāḷavaṇṇo. Bhojananti rukkhaphalabhojanaṃ.

Kaṇho isi sakkassa vacanaṃ sutvā “ko nu kho mayā saddhiṃ kathetī”ti dibbacakkhunā upadhārento “sakko”ti ñatvā anivattitvā anoloketvāva dutiyaṃ gāthamāha -

- 12.** “Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo;
Yasmiṃ pāpāni kammāni, sa ve kaṇho sujampatī”ti.

Tattha tacasāti tacena kaṇho nāma na hotīti attho. Antosāroti abbhantare sīlasamādhipaṇṇāvimuttivimuttiṇṇadassanasārehi samannāgato. Evarūpo hi bāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti. Sa veti yasmiṃ pana pāpāni kammāni atthi, so yattha katthaci kule jātopi yena kenaci sarīravaṇṇena samannāgatopi kālakova.

Evañca pana vatvā imesaṃ sattānaṃ kaṇhabhāvakarāni pāpakammāni ekavidhādibhedehi vitthāretvā sabbānipi tāni garahitvā sīlādayo guṇe pasamsitvā ākāse candaṃ utthāpento viya sakkassa dhammaṃ desesi. Sakko tassa dhammakathaṃ sutvā pamudito somanassajāto mahāsattaṃ varena nimantento tatiyaṃ gāthamāha -

- 13.** “Etasmiṃ te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varam brāhmaṇa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi”ti.

Tattha etasminti yaṃ idaṃ tayā sabbaññubuddhena viya sulapitaṃ, tasmīṃ sulapite tumhākameva anucchavikattā patirūpe subhāsīte yaṃ kiñci manasā icchasi, sabbam te yaṃ varam icchitaṃ patthitaṃ, taṃ dammīti attho.

Taṃ sutvā mahāsatto cintesi “ayaṃ kiṃ nu kho attano avaṇṇe kathite kujjhissati, notī maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ chavivaṇṇaṇca bhojanaṇca vasanaṭṭhānaṇca garahitvā idāni mayhaṃ akuddhabhāvaṃ ṇatvā pasannacitto varam deti, maṃ kho panesa ‘sakkissariyabrhmīssariyānaṃ atthāya brahmacariyaṃ caratī’tipi maññeyya, tatrassa nikkaṇkhabhāvatthaṃ mayhaṃ paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu, parasampattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu, majjhattova bhavēyyanti ime mayā cattāro vare gahetum vaṭṭatī”ti. So tassa nikkaṇkhabhāvatthāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṃ gāthamāha -

- 14.** “Varaṇce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Sunikkodhaṃ suniddosaṃ, nillobhaṃ vuttimattano;
Nisnehamabhikaṇkhāmi, ete me caturo vare”ti.

Tattha varaṇce me ado sakkāti sace tvaṃ mayhaṃ varam adāsi. Sunikkodhanti akujjhanavasena suṭṭhu nikkodhaṃ. Suniddosanti adussanavasena suṭṭhu niddosaṃ. Nillobhanti parasampattisu nillobhaṃ. Vuttimattanoti evarūpaṃ attano vuttiṃ. Nisnehanti puttadhītādīsu vā saviññāṇakesu dhanadhaññādīsu vā aviññāṇakesu attano santakesupi nisnehaṃ apagatalobhaṃ. Abhikaṇkhāmīti evarūpaṃ imehi catūhaṇgehi samannāgataṃ attano vuttiṃ abhikaṇkhāmi. Ete me caturo vareti ete nikkodhādike caturo mayhaṃ vare dehīti.

Kiṃ panesa na jānāti “yathā na sakkā sakkassa santike varam gahetvā varena kodhādayo hanitu”nti. No na jānāti, sakke kho pana varam dente na gaṇhāmīti vacanaṃ na yuttanti tassa ca nikkaṇkhabhāvatthāya gaṇhi. Tato sakko cintesi “kaṇhapaṇḍito varam gaṇhanto ativiya anavajje vare gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṃ etameva pucchissāmi”ti. Atha naṃ pucchanto pañcamam gāthamāha -

- 15.** “Kiṃnu kodhe vā dose vā, lobhe snehe ca brāhmaṇa;
Ādīnavaṃ tvaṃ passasi, taṃ me akkhāhi pucchito”ti.

Tassattho - brāhmaṇa kiṃ nu kho tvaṃ kodhe dose lobhe snehe ca ādīnavaṃ passasi, taṃ tāva me pucchito akkhāhi, na hi mayaṃ ettha ādīnavaṃ jānāmāti.

Atha naṃ mahāsatto “tena hi suṇāhī”ti vatvā catasso gāthā abhāsi -

16. “Appo hutvā bahu hoti, vaḍḍhate so akhantijo;
Āsaṅgī bahupāyāso, tasmā kodhaṃ na rocaḃe.
17. “Duṭṭhassa pharusā vācā, parāmāso anantarā;
Tato pāṇi tato daṇḍo, satthassa paramā gati;
Doso kodhasamuṭṭhāno, tasmā dosaṃ na rocaḃe.
18. “Ālopasāhasākārā, nikatī vaṇṇanāni ca;
Dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṃ na rocaḃe.
19. “Snehasaṅgathitā ganthā, senti manomayā puthū;
Te bhusaṃ upatāpentī, tasmā snehaṃ na rocaḃe”ti.

16-19. Tattha akhantijoti so anadhivāsakajātikassa akhantito jāto kodho paṭhamam paritto hutvā pacchā bahu hoti aparāparaṃ vaḍḍhati. Tassa vaḍḍhanabhāvo khantivādijātakena ceva cūḷadhammapālajātakena ca vaṇṇetabbo. Apica tissāmacassapettha bhariyaṃ ādiṃ katvā sabbaṃ saparijanaṃ māretvā pacchā attano māritavattu kathetabbaṃ. Āsaṅgīti āsaṅgakaṇḍo. Yassa uppajjati, taṃ āsattaṃ laggitaṃ karoti, taṃ vatthuṃ vissajjetvā gantuṃ na deti, nivattitvā akkosanādīni kāreti. Bahupāyāsoti bahunā kāyikacetasikadukkhasaṅkhātena upāyāsena kilamathena samannāgato. Kodhaṃ nissāya hi kodhavasena ariyādīsū katavītikamā diṭṭhadhamme ceva samparāye ca vadhabandhavippaṭṭisārādīni ceva pañcavidhabandhanakammakaraṇādīni ca bahūni dukkhāni anubhavantīti kodho bahupāyāso nāma. Tasmāti yasmā esa evaṃ anekādīnavo, tasmā kodhaṃ na rocemī.

Duṭṭhassāti kujjhanalakkhaṇena kodhena kujjhitvā aparabhāge dussanalakkhaṇena dosena duṭṭhassa paṭhamam tāva “are, dāsa, pessā”ti pharusavācā niccharati, vācāya anantarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena hatthaparāmāso, tato anantarā upakkamanavasena pāṇi pavattati, tato daṇḍo, daṇḍappahāre atikkamitvā pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā gati, sabbapariyantā satthanipphatti hoti. Yadā hi satthena paraṃ jīvītā voropetvā pacchā teneva satthena attānaṃ jīvītā voropeti, tadā doso matthakappatto hoti. Doso kodhasamuṭṭhānoti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kaṇṭhikaṃ vā pariṇāmasena parivattitvā ambilaṃ hoti, taṃ ekajātikampi samānaṃ ambilaṃ anambilanti nānā vuccati, tathā pubbakāle kodho pariṇamitvā aparabhāge doso hoti. So akusalamūlattaṇṇa ekajātikopi samāno kodho dosoti nānā vuccati. Yathā anambilato ambilaṃ, evaṃ sopi kodhato samuṭṭhātīti kodhasamuṭṭhāno. Tasmāti yasmā evaṃ anekādīnavo doso, tasmā dosampi na rocemī.

Ālopasāhasākārāti divā divasseva gāmaṃ paharivā vilumpanāni ca āvudhaṃ sarīre ṭhapetvā “idaṃ nāma me dehī”ti sāhasākārā ca. Nikatī vaṇṇanāni cāti patirūpakam dassetvā parassa haraṇaṃ nikatī nāma, sā asuvaṇṇameva “suvaṇṇa”nti kūṭakahāpaṇaṃ “kahāpaṇo”ti datvā parasantakaggahaṇe daṭṭhabbā. Paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakaggahaṇaṃ vaṇṇanaṃ nāma. Tassevaṃ pavatti daṭṭhabbā - eko kira ujujātiko gāmikapuriso araṇṇato sasakaṃ

ānetvā nadītīre ʘhapetvā nhāyitum otari. Atheko dhutto taṃ sasakaṃ sīse katvā nhāyitum otiṇṇo. Itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito cito ca vilokesi. Tamenam dhutto “kiṃ bho vilokesi”ti vatvā “imasmim me ʘhāne sasako ʘhapito, taṃ na passāmi”ti vutte “andhabāla, tvaṃ na jānāsi, sasakā nāma nadītīre ʘhapitā palāyanti, passa ahaṃ attano sasakaṃ sīse ʘhapetvāva nhāyāmi”ti āha. So appaṭibhānatāya “evaṃ bhavissati”ti pakkāmi. Ekakahāpaṇena migapotakaṃ gahetvā puna taṃ datvā dvikahāpaṇagghanakassa migassa gahitavatthupettha kathetabbaṃ. Dissanti lobhadhammesūti sakka, ime ālopādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu lobhābhūtesu sattesu dissanti. Na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti. Evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lobhampi na rocemi.

Snehasaṅgathitā ganthāti ārammaṇesu allīyanalakkhaṇena snehena saṅgathitā punappunaṃ uppādavāsena ghaṭitā suttena pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhijjhākāyaganthā. Senti manomayā puthūti te puthūsu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādīhi nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharaṇādīni viya manena nibbattattā manomayā abhijjhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti anusenti. Te bhusaṃ upatāpentīti te evaṃ anusayitā balavatāpaṃ janentā bhusaṃ upatāpentī atikilamenti. Tesam pana bhusaṃ upatāpane “sallaviddhova ruppatī”ti gāthāya vatthu, “piyajātikā hi gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā”, “piyato jāyatī soko”tiādīni suttāni ca āharitabbāni. Apica maṅgalabodhisattassa dārake datvā balavasokena hadayaṃ phali, vessantarabodhisattassa mahantaṃ domanassaṃ udapādi. Evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ pemaṃ upatāpaṃ karotiyeva. Ayaṃ snehe ādīnavo, tasmā snehampi na rocemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ sutvā “kaṇhapaṇḍita tayā ime pañhā buddhalīlāya sādhuṃ kathitā, ativiya tuṭṭhosmi te, aparampi varaṃ gaṇhāhi”ti vatvā dasamaṃ gāthamāha -

- 20.** “Etasmim te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varaṃ brāhmaṇa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi”ti.

Tato bodhisatto anantaragāthamāha -

- 21.** “Varaṇce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Arañhe me viharato, niccaṃ ekavihārino;
Ābādhā mā uppajjeyyūṃ, antarāyakarā bhusā”ti.

Tattha antarāyakarā bhusāti imassa me tapokammassa antarāyakarā.

Taṃ sutvā sakko “kaṇhapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na āmisasannissitaṃ gaṇhāti, tapokamanissitameva gaṇhāti”ti cintetvā bhīyosomattāya pasanno aparampi varaṃ dadamāno itaraṃ gāthamāha -

- 22.** “Etasmim te sulapite, patirūpe subhāsīte;
Varaṃ brāhmaṇa te dammi, yaṃ kiñci manasicchasi”ti.

Bodhisattopi varaggahaṇāpadesena tassa dhammaṃ desento osānagāthamāha -

- 23.** “Varaṇce me ado sakka, sabbabhūtānamissara;
Na mano vā sarīraṃ vā, maṃ-kate sakka kassaci;
Kadāci upahaññetha, etaṃ sakka varaṃ vare”ti.

Tattha mano vāti manodvāraṃ vā. Sarīraṃ vāti kāyadvāraṃ vā, vacīdvārampi etesaṃ gahaṇena gahitamevāti veditabbaṃ. Maṃ-kateti mama kāraṇā. Upahaññethāti upaghātaṃ āpajjeyya aparisuddhaṃ assa. Idaṃ vuttaṃ hoti - sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anattakāmatāya kassaci sattassa kismiñci kāle idaṃ tividhampi kammadvāraṃ na upahaññetha, paṇātipātādīhi dasahi akusalakammapathehi vimuttaṃ parisuddhameva bhavēyyāti.

Iti mahāsatto chasupi tḥānesu varaṃ gaṇhanto nekkhammanissitameva gaṇhi, jānāti cesa “sarīraṃ nāma byādhidhammaṃ, na taṃ sakkā sakkena abyādhidhammaṃ kātu”nti. Sattānañhi tīsu dvāresu parisuddhabhāvo asakkāyattova, evaṃ santēpi tassa dhammadesanattaṃ ime vare gaṇhi. Sakkopi taṃ rukkaṃ dhuvaphalaṃ katvā mahāsattaṃ vanditvā sirasi añjaliṃ patitṭhapetvā “arogā idheva vasathā”ti vatvā sakaṭṭhānameva gato. Bodhisattopi aparihīnājjhāno brahmalokūpago ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “ānanda, pubbe mayā nivutthabhūmippadeso ceso”ti vatvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā sakko anuruddho ahoṣi, kaṇhapāṇḍito pana ahameva ahoṣi”nti.

Kaṇhajātakavaṇṇanā dutiyā.

441. Catuposathikajātakavaṇṇanā

24-38. Yo kopaneyyoti idaṃ catuposathikajātakaṃ puṇṇakajātake āvi bhavissati.

Catuposathikajātakavaṇṇanā tatiyā.

442. Saṅkhajātakavaṇṇanā

Bahussutoti idaṃ satthā jetavane viharanto sabbaparikkhāradānaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ kireko upāsako tathāgatassa dhammadesanaṃ sutvā pasannacitto svātanāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṃ kāretvā alaṅkaritvā punadivase tathāgatassa kālaṃ ārocāpesi. Satthā pañcasatabhikkhuparivāro tattha gantvā paññatte āsane nisīdi. Upāsako saputtadāro saparijano buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā puna svātanāyāti evaṃ sattāhaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā sattame divase sabbaparikkhāraṃ adāsi. Taṃ pana dadamāno upāhanadānaṃ ussannaṃ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṅghāto saḥassagghanako ahoṣi, dvinnaṃ aggasāvakaṇaṃ pañcasatagghanako, sesānaṃ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ satagghanako. Iti so sabbaparikkhāradānaṃ datvā attano parisāya saddhiṃ bhagavato santike nisīdi. Athassa satthā madhurena sarena anumodanaṃ karonto “upāsaka, ulāraṃ te sabbaparikkhāradānaṃ, attamano hohi, pubbe anuppanne buddhe paccekabuddhassa ekaṃ upāhanasaṅghātaṃ datvā nāvāya bhinnāya appatitṭhe mahāsamuddepi upāhanadānanissandena patitṭhaṃ labhiṃsu, tvaṃ pana buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa sabbaparikkhāradānaṃ adāsi, tassa te upāhanadānassa phalaṃ kasmā na patitṭhā bhavissatī”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte ayaṃ bārāṇasī moḷinī nāma ahoṣi. Moḷininagare brahmadatte rajjaṃ kārente saṅkho nāma brāhmaṇo aḍḍho mahaddhano mahābhogo pahūtavittupakaraṇo pahūtadhanadhaññasuvaṇṇarajato catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cāti chasu tḥānesu cha dānasālāyo kāretvā devasikaṃ chasatasahassāni vissajjento kapaṇaddhikānaṃ mahādānaṃ pavattesi. So

ekadivasam cintesi “aham gehe dhane khīṇe dātuṃ na sakkhissāmi, aparikkhīṇeyeva dhane nāvāya suvaṇṇabhūmiṃ gantvā dhanam āharissāmi”ti. So nāvaṃ bandhāpetvā bhaṇḍassa pūrāpetvā puttadāraṃ āmantetvā “yāvāhaṃ āgacchāmi, tāva me dānam anupacchinditvā pavatteyyāthā”ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattaṃ ādāya upāhanaṃ āruya majjhanhikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsī. Tasmim̐ khaṇe gandhamādane eko paccekabuddho āvajjetvā taṃ dhanāharaṇatthāya gacchantaṃ disvā “mahāpuriso dhanam āharitum gacchatī, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo, no”ti āvajjetvā “bhavissati”ti ñatvā “esa maṃ disvā chattañca upāhanañca mayhaṃ datvā upāhanadānanissandena samudde bhinnāya nāvāya paṭiṭṭhaṃ labhissati, karissāmi anuggaha”nti ākāsenāgantvā tassāvidūre otaritvā caṇḍavātātape aṅgārasantharasadisam̐ uṇhavālukam̐ maddanto tassa abhimukho āgacchi.

So taṃ disvā “puññakkhettaṃ me āgataṃ, ajja mayā ettha dānabījāṃ ropetum vaṭṭatī”ti tuṭṭhacitto vegena taṃ upasaṅkamitvā vanditvā “bhante, mayhaṃ anuggahatthāya thokaṃ maggā okkamma imaṃ rukkhāmūlaṃ upasaṅkamathā”ti vatvā tasmim̐ rukkhāmūlaṃ upasaṅkamante rukkhāmūle vālukam̐ ussāpetvā uttarāsaṅgaṃ paññāpetvā paccekabuddhaṃ nisīdāpetvā vanditvā vāsita-parissāvītena udakena pāde dhovitvā gandhatelena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā papphoṭetvā gandhatelena makkhetvā tassa pādesu paṭimuñcitvā “bhante, imā upāhanā āruya chattaṃ matthake katvā gacchathā”ti chattupāhanaṃ adāsi. So assa anuggahatthāya taṃ gahetvā pasādasam̐vaḍḍhanatthaṃ passantassevassa uppatitvā gandhamādanameva agamāsi. Bodhisattopi taṃ disvā ativiya pasannacitto paṭṭanaṃ gantvā nāvaṃ abhiruhi. Athassa mahāsamuddaṃ paṭipannassa sattame divase nāvā vivaraṃ adāsi, udakaṃ ussiñcituṃ nāsakkhim̐su. Mahājano maraṇabhayaabhīto attano attano devatā namassitvā mahāviraṃ viravi. Mahāsatto ekaṃ upaṭṭhākaṃ gahetvā sakalasārīraṃ telena makkhetvā sappinā saddhiṃ sakkaracuṇṇaṃ yāvadatthaṃ khādītva tampi khādāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruya “imāya disāya amhākaṃ nagara”nti disaṃ vavatthāpetvā macchakacchapaparipanthato attānaṃ mocento tena saddhiṃ usabhamattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. Mahāsatto pana upaṭṭhākena saddhiṃ samuddaṃ tarituṃ ārabhi. Tassa tarantasseva sattamo divaso jāto. So tasmim̐pi kāle loṇodakena mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahoṣiyeva.

Tadā pana catūhi lokapālehi maṇimekhalā nāma devadhītā “sace samudde nāvāya bhinnāya tisaraṇagatā vā sīlasampannā vā mātāpitupaṭṭhākā vā manussā dukkhappattā honti, te rakkheyyāsī”ti samudde ārakkhaṇatthāya ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhamanubhavitvā pamajjitvā sattame divase samuddaṃ oloketi sīlācārasaṃyuttaṃ saṅkhabrāhmaṇaṃ disvā “imassa sattamo divaso samudde patitassa, sace so marissati ativiya gārayhā me bhavissati”ti saṃviggamānahadaya hutvā ekaṃ suvaṇṇapātiṃ nānaggarasabhojanassa pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā “brāhmaṇa, tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, idaṃ dibbabhojanaṃ bhuñjā”ti āha. So taṃ oloketvā “apanehi tava bhattaṃ, ahaṃ uposathiko”ti āha. Athassa upaṭṭhāko pacchato āgato devataṃ adisvā saddameva sutvā “ayaṃ brāhmaṇo pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayena vilapati maññe, assāsessāmi na”nti cintetvā paṭhamaṃ gāthamāha -

39. “Bahussuto sutadhammosi saṅkha, diṭṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā ca;

Athakkhaṇe dassayase vilāpaṃ, añño nu ko te paṭimantako mayā”ti.

Tattha sutadhammosīti dhammopi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ santike suto asi. Diṭṭhā tayāti tesam paccaye dentena veyyāvaccam karontena dhammikasamaṇabrāhmaṇā ca tayā diṭṭhā. Evaṃ akaronto hi passantopi te na passatiyeva. Athakkhaṇeti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abhāvena vacanassa anokāse. Dassayaseti “ahaṃ uposathiko”ti vadanto vilāpaṃ dasseti. Paṭimantakoti mayā añño ko tava paṭimantako paṭivacanadāyako, kiṃkāraṇā evaṃ vippalapasīti?

So tassa vacanaṃ sutvā “imassa devatā na paññāyati maññe”ti cintetvā “samma, nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi pana me añño paṭimantako”ti vatvā dutiyaṃ gāthamāha -

40. “Subbhū subhā suppaṭimukkakambu, paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā;
‘Bhuñjassu bhattaṃ’ iti maṃ vadeti, saddhāvittā, tamahaṃ noti brūmi”ti.

Tattha subbhūti subhamukhā. Subhāti pāsādikā uttamarūpadharā. Suppaṭimukkakambūti paṭimukkasuvaṇṇālaṅkāṛā. Paggayhāti suvaṇṇapātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhipitvā. Saddhāvittāti saddhā ceva tuṭṭhacittā ca. “Saddhaṃ citta”ntipi pāṭho, tassattho saddhanti saddahantaṃ, cittanti tuṭṭhacittaṃ. Tamahaṃ notīti tamahaṃ devataṃ uposathikattā paṭikkhipanto noti brūmi, na vippalapāmi sammāti.

Athassa so tatiyaṃ gāthamāha -

41. “Etādisaṃ brāhmaṇa disvāna yakkhaṃ, puccheyya poso sukhamāsisāno;
Uṭṭhehi naṃ pañjalikābhipuccha, devī nusi tvaṃ uda mānusi nū”ti.

Tattha sukhamāsisānoti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukhaṃ āsisanto paṇḍito puriso “amhākaṃ sukhaṃ bhavissati, na bhavissati”ti puccheyya. Uṭṭhehīti udakato uṭṭhānākāraṃ dassento uṭṭhaha. Pañjalikābhipucchāti añjaliko hutvā abhipuccha. Uda mānusiṭi udāhu mahiddhikā mānusi tvanti.

Bodhisatto “yuttaṃ kathesi”ti taṃ pucchanto catutthaṃ gāthamāha -

42. “Yaṃ tvaṃ sukhenābhisamekkhase maṃ, bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadesi;
Pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve, devī nusi tvaṃ uda mānusi nū”ti.

Tattha yaṃ tvanti yasmā tvaṃ sukkena maṃ abhisamekkhase, piyacakkhūhi olokesi. Pucchāmi tanti tena kāraṇena taṃ pucchāmi.

Tato devadhītā dve gāthā abhāsi -

43. “Devī ahaṃ saṅkha mahānubhāvā, idhāgatā sāgaravārimajjhe;
Anukampikā no ca paduṭṭhacittā, taveva atthāya idhāgatāsmi.

44. “Idhannapānaṃ sayanāsanañca, yānāni nānāvividhāni saṅkha;
Sabbassa tyāhaṃ paṭipādayāmi, yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhipatthita”nti.

43-44. Tattha idhāti imasmiṃ mahāsamudde. Nānāvividhānīti bahūni ca anekappakārāni ca hatthiyānaassayānādīni atthi. Sabbassa tyāhanti tassa annapānādino sabbassa sāmikaṃ katvā taṃ te annapānādiṃ paṭipādayāmi dadāmi. Yaṃ kiñcīti aññampi yaṃ kiñci manasā icchitaṃ, taṃ sabbam te dammīti.

Taṃ sutvā mahāsatto “ayaṃ devadhītā samuddapiṭṭhe mayhaṃ ‘idañcidañca dammī’ti vadati, kiṃ nu kho esā mayā katena puññakammena dātukāmā, udāhu attano balena, pucchissāmi tāva na”nti cintetvā pucchanto sattamaṃ gāthamāha -

45. “Yaṃ kiñci yiṭṭhañca hutañca mayhaṃ, sabbassa no issarā tvaṃ sugatte;
Sussoṇi subbhamu suvilaggamajjhe, kissa me kammaṃ ayaṃ vipāko”ti.

Tattha yiṭṭhanti dānavasena yajitaṃ. Hutanti āhunapāhunavasena dinnaṃ. Sabbassa no issarā tvanti tassa amhākaṃ puññakammaṃ tvaṃ issarā, “imassa ayaṃ vipāko, imassa aya”nti byākaritum samatthāti attho. Sussoṇi sundaraūrulakkhaṇe. Subbhamūti sundarabhamuke. Suvilaggamajjheti suṭṭhuvilaggitanumajjhe. Kissa meti mayā katakammesu katarakammaṃ ayaṃ vipāko, yenāhaṃ appatiṭṭhe samudde patiṭṭhaṃ labhāmīti.

Taṃ sutvā devadhītā “ayaṃ brāhmaṇo ‘yaṃ tena kusalaṃ kataṃ, taṃ kammaṃ na jānātī’ti aññāya pucchati maññe, kathayissāmi dānissā”ti taṃ kathentī aṭṭhamamaṃ gāthamāha -

46. “Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṃ, ugghaṭṭapādaṃ tasitaṃ kilantaṃ;
Paṭipādayī saṅkha upāhanāni, sā dakkhiṇā kāmāduhā tavajjā”ti.

Tattha ekabhikkhūti ekaṃ paccekabuddhaṃ sandhāyāha. Ugghaṭṭapādanti uṇhavalukāya ghaṭṭitapādaṃ. Tasitanti pipāsitaṃ. Paṭipādayīti paṭipādesi, yojesīti attho. Kāmāduhāti sabbakāmādayikā.

Taṃ sutvā mahāsatto “evarūpepi nāma appatiṭṭhe mahāsamudde mayā dinnaupāhanadānaṃ mama sabbakāmādaṃ jātaṃ, aho sudinnaṃ me paccekabuddhassa dāna”nti tuṭṭhacitto navamaṃ gāthamāha -

47. “Sā hotu nāvā phalakūpapannā, anavassutā erakavātayuttā;
Aññassa yānassa na hettha bhūmi, ajjeva maṃ moḷiniṃ pāpayassū”ti.

Tassattho - devate, evaṃ sante mayhaṃ ekaṃ nāvaṃ māpehi, khuddakaṃ pana ekadoṇikanāvaṃ māpehi, yaṃ nāvaṃ māpessasi, sā hotu nāvā bahūhi susibbitehi phalakehi upapannā, udakapavesanassābhāvena anavassutā, erakena sammā gahetvā gacchantena vātena yuttā, ṭhapetvā dibbanāvaṃ aññassa yānassa ettha bhūmi natthi, tāya pana dibbanāvāya ajjeva maṃ moḷininagaraṃ pāpayassūti.

Devadhītā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanaṃ mayā nāvaṃ māpesi. Sā dīghato aṭṭhausabhā ahosi vitthārato catuṣabhā, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā. Tassā indanīlamayā tayo kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni rajatamayāni pattāni sovaṇṇamayāni ca phiyārittāni ahesum. Devatā taṃ nāvaṃ sattannaṃ ratanānaṃ pūretvā brāhmaṇaṃ āliṅgitvā alaṅkatanāvāya āropesi, upaṭṭhākaṃ panassa na olokesi. Brāhmaṇo attanā katakalyāṇato tassa pattiṃ adāsi, so anumodi. Tadā devatā tampi āliṅgitvā nāvāya patiṭṭhāpesi. Atha naṃ nāvaṃ moḷininagaraṃ netvā brāhmaṇassa ghare dhanam patiṭṭhāpetvā attano vasanaṭṭhānameva agamāsi. Satthā abhisambuddho hutvā -

48. “Sā tattha vittā sumanā patitā, nāvaṃ sucittaṃ abhinimminivā;
Ādāya saṅkhaṃ purisena saddhiṃ, upānayī nagaraṃ sādhuramma”nti. -

Imaṃ osānagāthaṃ abhāsi.

Tattha sāti bhikkhave, sā devatā tattha samuddamajjhe tassa vacanaṃ sutvā vittaṣaṅkhātāya pītiyā samannāgatattā vittā. Sumanāti sundaramanā pāmojjena patītacittā hutvā vicitrānāvaṃ nimminivā brāhmaṇaṃ paricārakena saddhiṃ ādāya sādhumammaṃ atiramaṇīyaṃ nagaraṃ upānayīti.

Brāhmaṇopi yāvajīvaṃ aparimitadhanaṃ gehaṃ ajjhāvasanto dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā jīvitapariyosāne sapariso devanagaraṃ paripūresi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātaṃ samodhānesi, saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patitṭhahi.

Tadā devadhītā uppalavaṇṇā ahosi, upatṭhākapuriso ānando, saṅkhabrāhmaṇo pana ahameva ahosinti.

Saṅkhajātakavaṇṇanā catutthā.

443. Cūḷabodhijātakavaṇṇanā

Yo te imaṃ visālakkhinti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ kodhanaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. So kira bhikkhu niyyānike buddhasāsane pabbajitvāpi kodhaṃ niggahetuṃ nāsakkhi, kodhano ahosi upāyāsabahulo, appampi vutto samāno abhisajji kuppi byāpajji patitṭhaya. Satthā tassa kodhanabhāvaṃ sutvā pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ kodhano”ti pucchitvā “saccaṃ bhante”ti vutte “bhikkhu kodho nāma vāretabbo, evarūpo hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako, tvaṃ nikkodhassa buddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā bāhiraśāsane pabbajitvāpi kodhaṃ na kariṃsū”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente aññatarasmiṃ kāsiniṃgame eko brāhmaṇo aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇī puttaṃ patthesi. Tadā bodhisatto brahmalokā cavitvā tassā kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmaggaṇadivase “bodhikumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa vayappattakāle takkasiṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgatassa anicchantasseva mātāpitāro samānajatikā kulā kumārikaṃ ānesuṃ. Sāpi brahmalokā cutāva uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā. Tesaṃ anicchamānānaññeva aññamaññaṃ āvāhavivāhaṃ kariṃsu. Ubhinnaṃ panetesāṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo, saṃrāgavasena aññamaññaṃ olokanaṃ nāma nāhosi, supinepi methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ parisuddhasīlā ahesuṃ.

Athāparabhāge mahāsatto mātāpitūsu kālakatesu tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkosivā “bhadde, tvaṃ imaṃ asītikoṭṭidhanaṃ gahetvā sukhena jīvāhī”ti āha. “Kiṃ karissatha tumhe pana, ayyaputtā”ti? “Mayhaṃ dhanena kiccaṃ natthi, himavantapadesaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā attano patitṭhaṃ karissāmī”ti. “Kiṃ pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānaññeva vaṭṭatī”ti? “Itthīnampi vaṭṭati, bhadde”ti. “Tena hi ahaṃ tumhehi chaṭṭitakheḷaṃ na gaṇhissāmi, mayhampi dhanena kiccaṃ natthi, ahampi pabbajissāmī”ti. “Sādhu, bhadde”ti. Te ubhopi mahādānaṃ datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya phalāphalehi yāpentā tattha dasamattāni saṃvaccharāni vasiṃsu, jhānaṃ pana nesaṃ na tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukheneva dasa saṃvacchare vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ carantā anupubbena bārāṇasiyaṃ patvā rājuyyāne vasiṃsu.

Athekadivasam rājā uyyānapālam paṇṇākāram ādāya āgataṃ disvā “uyyānakīlikam kīlissāma, uyyānam sodhehī”ti vatvā tena sodhitam sajjitam uyyānam mahantena parivārena agamāsi. Tasmim khaṇe te ubhopi janā uyyānassa ekapasse pabbajjāsukhena vītināmetvā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubhopi nisinnake disvā paramapāsādikam uttamarūpadharam paribbājikam olokento paṭibaddhacitto ahosi. So kilesavasena kampanto “pucchissāmi tāva, ayaṃ paribbājikā imassa kiṃ hotī”ti bodhisattam upasaṅkamtivā “pabbajita ayaṃ te paribbājikā kiṃ hotī”ti pucchi. Mahārāja, kiñci na hoti, kevalam ekapabbajjāya pabbajitā, apica kho pana me gihikāle pādaparicārikā ahosīti. Tam sutvā rājā “ayaṃ kiretassa kiñci na hoti, apica kho pana gihikāle pādaparicārikā kirassa ahosi, sace panāham issariyabalena gahetvā gaccheyyam, kiṃ nu kho esa karissati, pariggaṇhissāmi tāva na”nti cintetvā upasaṅkamtivā paṭhamam gāthamāha -

49. “Yo te imaṃ visālakkhiṃ, piyaṃ saṃmhitabhāsiniṃ;
Ādāya balā gaccheyya, kiṃ nu kayirāsi brāhmaṇā”ti.

Tattha saṃmhitabhāsiniṃti mandahasitabhāsiniṃ. Balā gaccheyyāti balakkārena ādāya gaccheyya. Kiṃ nu kayirāsīti tassa tvam brāhmaṇa kiṃ kareyyāsīti?

Athassa katham sutvā mahāsatto dutiyam gāthamāha -

50. “Uppajje me na mucceyya, na me mucceyya jīvato;
Rajamva vipulā vuṭṭhi, khippameva nivāraye”ti.

Tassattho - mahārāja, sace imaṃ gahetvā gacchante kismiñci mama abbhantare kopo uppajjeyya, so me anto uppajjitvā na mucceyya, yāvāham jīvāmi, tāva me na mucceyya. Nāssa anto ghanasannivāsena paṭiṭṭhātum dassāmi, atha kho yathā uppannam rajam vipulā meghavuṭṭhi khippam nivāreti, tathā khippameva naṃ mettābhāvanāya niggahetvā vāressāmīti.

Evaṃ mahāsatto sīhanādam nadi. Rājā panassa katham sutvāpi andhabālatāya paṭibaddham attano cittam nivāretum asakkonto aññataram amaccam āṇāpesi “imaṃ paribbājikam rājanivesanam nehī”ti. So “sādhū”ti paṭissuṇitvā “adhammo loke vattati, ayutta”ntiādāni vatvā paridevamānamyeva naṃ ādāya pāyāsi. Bodhisatto tassā paridevanasaddam sutvā ekavāram oloketvā puna na olokesi. Tam rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanameva nayimsu. Sopi bārāṇasirājā uyyāne papañcam akatvāva sīghataram gantvā tam paribbājikam pakkosāpetvā mahantena yasena nimantesi. Sā yasassa aguṇam pabbajjāya eva guṇam kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manam alabhanto tam ekasmiṃ gabbhe kāretvā cintesi “ayaṃ paribbājikā evarūpaṃ yasaṃ na icchatī, sopi tāpaso evarūpaṃ mātugāmaṃ gahetvā gacchante kujjhitvā olokitaṃ tam na akāsi, pabbajitā kho pana bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattampi me kareyya, gacchāmi tāva jānāmi kiṃ karonto nisinnā”ti saṇṭhātum asakkonto uyyānam agamāsi. Bodhisattopi cīvaram sibbanto nisīdi. Rājā mandaparivārova padasaddam akaronto saṅkham upasaṅkami. Bodhisatto rājānam anoloketvā cīvameva sibbi. Rājā “ayaṃ kujjhitvā mayā saddhiṃ na sallapatī”ti maññamāno “ayaṃ kūtātāpaso ‘kodhassa uppajjitum na dassāmi, uppannampi naṃ khippameva niggāṇhissāmī”ti paṭhamameva gajjitvā idāni kodhena thaddho hutvā mayā saddhiṃ na sallapatī”ti saññāya tatiyam gāthamāha -

51. “Yaṃ nu pubbe vikatthittho, balamhiva apassito;

Svajja tuṇhikato dāni, saṅghāṭiṃ sibbamacchasi’’ti.

Tattha balamhiva apassitoti balanissito viya hutvā. Tuṇhikatoti kiñci avadanto.
Sibbamacchasiṭi sibbanto acchasi.

Taṃ sutvā mahāsatto ‘‘ayaṃ rājā kodhavasena maṃ nālapatīti maññati, kathessāmi
dāniṣṣa uppannassa kodhassa vasaṃ agatabhāva’’nti cintetvā catutthaṃ gāthamāha

-

- 52.** ‘‘Uppajji me na muccittha, na me muccittha jīvato;
Rajaṃva vipulā vuṭṭhi, khippameva nivārayi’’nti.

Tassattho - mahārāja, uppajji me, na na uppajji, na pana me muccittha, nāssa
pavisitvā hadaye ṭhātuṃ adāsiṃ, iti so mama jīvato na muccittheva, rajaṃ vipulā
vuṭṭhi viya khippameva naṃ nivāresinti.

Taṃ sutvā rājā ‘‘kiṃ nu kho esa kopameva sandhāya vadati, udāhu aññaṃ kiñci
sippaṃ sandhāya kathesi, pucchissāmi tāva na’’nti cintetvā pucchanto pañcamāṃ
gāthamāha -

- 53.** ‘‘Kiṃ te uppajji no mucci, kiṃ te na mucci jīvato;
Rajaṃva vipulā vuṭṭhi, katamaṃ taṃ nivārayi’’ti.

Tattha kiṃ te uppajji no muccīti kiṃ tava uppajji ceva na mucci ca.

Taṃ sutvā bodhisatto ‘‘mahārāja, evaṃ kodho bahuādīnavo mahāvināsadāyako, eso
mama uppajji, uppannañca naṃ mettābhāvanāya nivāresi’’nti kodhe ādīnavaṃ
pakāsento -

54. ‘‘Yamhi jāte na passati, ajāte sādhu passati;
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocarō.
55. ‘‘Yena jātena nandanti, amittā dukkhamesino;
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocarō.
56. ‘‘Yasmiñca jāyamānamhi, sadatthaṃ nāvabujjhati;
So me uppajji no mucci, kodho dummedhagocarō.
57. ‘‘Yenābhibhūto kusalaṃ jahāti, parakkare vipulañcāpi atthaṃ;
Sa bhīmaseno balavā pamaddī, kodho mahārāja na me amuccatha.
58. ‘‘Kaṭṭhasmiṃ matthamānasmīṃ, pāvako nāma jāyati;
Tameva kaṭṭhaṃ ḍahati, yasmā so jāyate gini.
59. ‘‘Evaṃ mandassa posassa, bālassa avijānato;
Sārambhā jāyate kodho, sopi teneva ḍayhati.
60. ‘‘Aggīva tiṇakaṭṭhasmiṃ, kodho yassa pavaḍḍhati;
Nihiyati tassa yaso, kāḷapakkeva candimā.
61. ‘‘Anedho dhūmaketūva, kodho yassūpasammati;
Āpūراتi tassa yaso, sukkapakkeva candimā’’ti. - imā gāthā āha;

54-61. Tattha na passatīti attatthampi na passati, pageva parattham. Sādhū passatīti attattham parattham ubhayatthampi sādhu passati. Dummedhagocaroti nippaññanam ādhārabhūto gocarō. Dukkhamesiṇoti dukkham icchantā. Sadatthanti attano atthabhūtam atthato ceva dhammato ca vuddhiṃ. Parakkareti vipulampi attham uppannam parato kāreti, apanetha, na me iminā atthoti vadati. Sa bhīmasenoti so kodho bhīmāya bhayajananiyā mahatīyā kilesasenāya samannāgato. Pamaddīti attano balavabhāvena ulārepi satte gahetvā attano vase karaṇena maddanasamattho. Na me amuccathāti mama santikā makkham na labhati, hadaye vā pana me khīram viya muhuttam dadhibhāvena na patitthahitthāti attho.

Kaṭṭhasmiṃ matthamānasmiṃ araṇīsaḥitena matthiyamāne, “maddamānasmi”ntipi pāṭho. Yasmāti yato kaṭṭhā jāyati, tameva ḍahati. Ginīti aggī. Bālassa avijānatoti bālassa avijānantassa. Sārambhā jāyateti aham tvanti ākaḍḍhanavikaḍḍhanam karontassa karaṇuttariyalakkhaṇā sārambhā araṇīmatthanā viya pāvako kodho jāyati. Sopi tenevāti sopi bālo teneva kodhena kaṭṭham viya agginā ḍayhati. Anedho dhūmaketūvāti anindhano aggī viya. Tassāti tassa adhvāsānakhanīyā samannāgatassa puggalassa sukkapakkhe cando viya laddho yaso aparāparam āpūratīti.

Rājā mahāsattassa dhammakatham sutvā tuṭṭho ekaṃ amaccam āṇāpetvā paribbājikam āharāpetvā “bhante nikkodhatāpasa, ubhopi tumhe pabbajjāsukhena vītīnāmentā idheva uyyāne vasatha, aham vo dhammikam rakkhāvaraṇaguttiṃ karissāmī”ti vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubhopi tattheva vasiṃsu. Aparabhāge paribbājikā kalamakāsi. Bodhisatto tassā kālakatāya himavantam pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmalokaparāyaṇo ahosi.

Satthā imaṃ dhammadesanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi, saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmiphale patitthahi.

Tadā paribbājikā rāhulamātā ahosi, rājā ānando, paribbājako pana ahameva ahosinti.

Cūḷabodhi jātakavaṇṇanā pañcamā.

444. Kaṇhadīpāyanajātakavaṇṇanā

Sattāhamevāhanti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhum ārabha kathesi. Vatthu kusajātake āvi bhavissati. Satthā tam bhikkhum “saccam kira tvam bhikkhu ukkaṇṭhitosī”ti pucchitvā “saccam bhante”ti vutte “bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne buddhe bāhirakapabbajjam pabbajitvā atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacariyam carantā hirottappabhedabhayena attano ukkaṇṭhitabhāvaṃ na kassaci kathesum, tvam kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa garuno buddhassa sammukhe ṭhatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhitabhāvaṃ āvi karosi, kimattham attano hirottappam na rakkhasī”ti vatvā atītam āhari.

Atīte vaṃsaratthe kosambiyam nāma nagare kosambako nāma rājā rajjam kāresi. Tadā aññatarasmiṃ nigame dve brāhmaṇā asīti koṭṭidhanavibhavā aññamaññam piyasahāyakā kāmesu dosaṃ disvā mahādānam pavattetvā ubhopi kāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevantassa nikkhamitvā himavantapadese assamapadam katvā pabbajitvā uñchācariyāya vanamūlaphalāphalena yāpentā

paṇṇāsa vassāni vasiṃsu, jhānaṃ uppādetuṃ nāsakkhiṃsu. Te paṇṇāsavassaccayena loṇambilasevanatthāya janapadaṃ carantā kāsiraṭṭhaṃ sampāpuṇiṃsu. Tatra aññatarasmiṃ nigamaḡāme dīpāyanatāpasassa gihisahāyo maṇḡabyo nāma atthi, te ubhopi tassa santikaṃ agamaṃsu. So te disvāva attamano paṇṇasālaṃ kāretvā ubhopi te catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tattha tīṇi cattāri vassāni vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā bārāṇasiṃ patvā atimuttakasusāne vasiṃsu. Tattha dīpāyano yathābhirantaṃ viharitvā puna tasseva sahāyassa santikaṃ gato. Maṇḡabyatāpasaso tattheva vasi.

Athekadivasaṃ eko coro antonagare corikaṃ katvā dhanasāraṃ ādāya nikkhanto “coro”ti ṇatvā paṭibuddhehi gharassāmihehi ceva ārakkhamanussehi ca anubaddho niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā tāpasassa paṇṇasāladvāre bhaṇḡikaṃ chaṭṭetvā palāyi. Manussā bhaṇḡikaṃ disvā “are duṭṭhajaṭila, tvaṃ rattima corikaṃ katvā divā tāpasarūpena carasī”ti tajjetvā pothetvā taṃ ādāya netvā raṇṇo dassayiṃsu. Rājā anupaparikkhitvāva “gacchatha, naṃ sūle uttāsethā”ti āha. Te taṃ susānaṃ netvā khadiraśūlaṃ āropayiṃsu, tāpasassa sarīre śūlaṃ na pavisati. Tato nimbasūlaṃ āhariṃsu, tampi na pavisati. Ayasūlaṃ āhariṃsu, tampi na pavisati. Tāpasaso “kiṃ nu kho me pubbakamma”nti olokesi, athassa jātissaraṇṇaṃ uppajji, tena pubbakammaṃ oloketvā addasa. Kiṃ panassa pubbakammanti? Koviḡārasūle makkhikāvedhanaṃ. So kira purimabhava vaḡḡhakiṃputto hutvā pitu rukkhatacchanaṭṭhānaṃ gantvā ekaṃ makkhikaṃ gahetvā koviḡārasalākāya sūle viya vijjhi. Tameṇaṃ pāpakammaṃ imaṃ ṭhānaṃ patvā gaṇhi. So “na sakkā ito pāpā mayā muccitu”nti ṇatvā rājapurise āha “sace maṃ sūle uttāsetukāmattha, koviḡārasūlaṃ āharathā”ti. Te tathā katvā taṃ sūle uttāsetvā ārakkhaṃ datvā pakkamiṃsu.

Ārakkhakā paṭicchannā hutvā tassa santikaṃ āgacchante olokenti. Tadā dīpāyano “ciradiṭṭho me sahāyo”ti maṇḡabyassa santikaṃ āgacchanto “sūle uttāsito”ti taṃ divasaṇṇeva antarāmagge sutvā taṃ ṭhānaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhito “kiṃ samma kārakosī”ti pucchitvā “akārakomhī”ti vutte “attano manopadosaṃ rakkhituṃ sakkhi, nāsakkhī”ti pucchi. “Samma, yehi ahaṃ gahito, neva tesam, na raṇṇo upari mayhaṃ manopadoso atthī”ti. “Evaṃ sante tādisassa sīlavato chāyā mayhaṃ sukhā”ti vatvā dīpāyano śūlaṃ nissāya nisīdi. Athassa sarīre maṇḡabyassa sarīrato lohitaṃbindūni patiṃsu. Tāni suvaṇṇavaṇṇasarīre patitapatitāni sussitvā kāḡakāni uppajjiṃsu. Tato paṭṭhāyeva so kaṇhadīpāyano nāma ahosi. So sabbarattiṃ tattheva nisīdi.

Punadivase ārakkhapurisā āgantvā taṃ pavattiṃ raṇṇo ārocesuṃ. Rājā “anisāmetvāva me kata”nti vegena tattha gantvā “pabbajita, kasmā śūlaṃ nissāya nisinnosī”ti dīpāyanaṃ pucchi. Mahārāja, imaṃ tāpasam rakkhanto nisinnomhi. Kiṃ pana tvaṃ mahārāja, imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā ṇatvā evaṃ kāresīti? So kammaṃ asodhitabhāvaṃ ācikkhi. Athassa so “mahārāja, raṇṇā nāma nisammakārīnā bhavitabbaṃ, alaso giḡī kāmabhogī na sādhu”tiādīni vatvā dhammaṃ desesi. Rājā maṇḡabyassa niddosabhāvaṃ ṇatvā “śūlaṃ harathā”ti āṇāpesi. Śūlaṃ harantā harituṃ na sakkhiṃsu. Maṇḡabyo āha - “mahārāja, ahaṃ pubbe katakammadosena evarūpaṃ bhayaṃ sampatto, mama sarīrato śūlaṃ harituṃ na sakkā, sace mayhaṃ jīvitaṃ dātukāmo, kakacaṃ āharāpetvā imaṃ śūlaṃ cammasamaṃ chindāpehī”ti. Rājā tathā kāresi. Antosarīre sūlo antoyeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṃ koviḡārasalākaṃ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ pavesesi, taṃ tassa antosarīreyeva ahosi. So tena kāraṇena amaritvā attano āyukkhayeneva

mari, tasmā ayampi na mato. Rājā tāpase vanditvā khamāpetvā ubhopi uyyāne vasāpento paṭijaggi, tato paṭṭhāya maṇḍabyo āṇimaṇḍabyo nāma jāto. So rājānaṃ upanissāya tattheva vasi, dīpāyano pana tassa vaṇaṃ phāsukaṃ katvā attano giḥisahāyamaṇḍabyassa santikameva gato.

Taṃ paṇṇasālaṃ pavisantaṃ disvā eko puriso sahāyassa ārocesi. So sutvāva tuṭṭhacitto saputtadāro bahū gandhamālatelaphāṇitādīni ādāya taṃ paṇṇasālaṃ gantvā dīpāyanaṃ vanditvā pāde dhovitvā telena makkhetvā pānakaṃ pāyetvā āṇimaṇḍabyassa pavattiṃ suṇanto nisīdi. Athassa putto yaññadattakumāro nāma caṅkamanakoṭiyaṃ geṇḍukena kīḷi, tatra cekasmiṃ vammike āsīviso vasati. Kumārassa bhūmiyaṃ pahaṭageṇḍuko gantvā vammikabile āsīvisassa matthake pati. So ajānanto bile hatthaṃ pavesesi. Atha naṃ kuddho āsīviso hatthe ḍaṃsi. So visavegena mucchito tattheva pati. Athassa mātāpitāro sappena ḍaṭṭhabhāvaṃ ñatvā kumārakaṃ ukkhipitvā tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā “bhante, pabbajitā nāma osadhaṃ vā parittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no ārogaṃ karoṭhā”ti āhaṃsu. Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi, nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmīti. “Tena hi bhante, imasmiṃ kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karoṭhā”ti vutte tāpaso “sādhū, saccakiriyaṃ karissāmī”ti vatvā yaññadattassa sīse hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamaṃ gāthamāha -

62. “Sattāhamevāhaṃ pasannacitto, puññatthiko ācariṃ brahmacariyaṃ;
Athāparaṃ yaṃ caritaṃ mamedam, vassāni paññāsa samādhikāni;
Akāmakovāpi ahaṃ carāmi, etena saccena suvatthi hotu;
Hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto”ti.

Tattha athāparaṃ yaṃ caritanti tasmā sattāhā uttari yaṃ mama brahmacariyaṃ. Akāmakovāpīti pabbajjaṃ anicchantoyeva. Etena saccena suvatthi hotūti sace atirekapaṇṇāsavassāni anabhirativāsaṃ vasantena mayā kassaci anārocitabhāvo saccam, etena saccena yaññadattakumārassa sotthibhāvo hotu, jīvitaṃ paṭilabhatūti.

Athassa saha saccakiriyaṃ yaññadattassa thanappadesato uddhaṃ visaṃ bhassitvā pathaviṃ pāvīsi. Kumāro akkhīni ummīletvā mātāpitāro oloketvā “ammatātā”ti vatvā parivattitvā nipajji. Athassa pitaraṃ kaṇhadīpāyano āha - “mayā tāva mama balaṃ kataṃ, tvampi attano balaṃ karoḥī”ti. So “ahampi saccakiriyaṃ karissāmī”ti puttassa ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gāthamāha -

63. “Yasmā dānaṃ nābhinandiṃ kadāci, disvānaṃ atithiṃ vāsakāle;
Na cāpi me appiyataṃ avedum, bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca;
Akāmakovāpi ahaṃ dadāmi, etena saccena suvatthi hotu;
Hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto”ti.

Tattha vāsakāleti vasanatthāya gehaṃ āgatakāle. Na cāpi me appiyataṃ avedunti bahussutāpi samaṇabrāhmaṇā “ayaṃ neva dānaṃ abhinandati na amhe”ti imaṃ mama appiyabhāvaṃ neva jāniṃsu. Ahañhi te piyacakkhūhiyeva olokemīti dīpeti. Etena saccenāti sace ahaṃ dānaṃ dadamāno vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dammi, anicchanabhāvaṃ mama pare na jānanti, etena saccena suvatthi hotūti attho.

Evam tassa saccakiriyaṃ saha kaṭito uddhaṃ visaṃ bhassitvā pathaviṃ pāvīsi. Kumāro utṭhāya nisīdi, ṭhātuṃ pana na sakkoti. Athassa pitā mātaraṃ āha “bhadde, mayā attano balaṃ kataṃ, tvaṃ idāni saccakiriyaṃ katvā puttassa utṭhāya

gamanabhāvaṃ karohī”ti. “Sāmi, atthi mayhaṃ ekaṃ saccaṃ, tava pana santike kathetuṃ na sakkomī”ti. “Bhadde, yathā tathā me puttaṃ arogaṃ karohī”ti. Sā “sādhū”ti sampañcchitvā saccaṃ karontī tatiyaṃ gāthamāha -

- 64.** “Āsīso tāta pahūtatejo, yo taṃ aḍaṃsī bilarā udicca;
Tasmiṃca me appiyatāya ajja, pitarañca te natthi koci viseso;
Etena saccena suvatthi hotu, hataṃ visaṃ jīvatu yaññadatto”ti.

Tattha tātāti puttaṃ ālapati. Pahūtatejoti balavaviso. Bilarāti vivarā, ayameva vā pāṭho. Udiccāti utṭhahitvā, vammikabilato utṭhāyāti attho. Pitarañca teti pitari ca te. Aṭṭhakathāyaṃ pana ayameva pāṭho. Idaṃ vuttaṃ hoti - “tāta, yaññadatta tasmiṃca āsīse tava pitari ca appiyabhāvena mayhaṃ koci viseso natthi. Tañca pana appiyabhāvaṃ ṭhapetvā ajja mayā koci jānāpitapubbo nāma natthi, sace etaṃ saccaṃ, etena saccena tava sotthi hotū”ti.

Saha ca saccakiriyāya sabbaṃ visaṃ bhassitvā pathaviṃ pāvisi. Yaññadatto nibbisena sarīrena utṭhāya kīlītuṃ āraddho. Evaṃ putte utṭhite maṇḍabyo dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto catutthaṃ gāthamāha -

- 65.** “Santā dantāyeva paribbajanti, aññatra kaṇhā natthākāmarūpā;
Dīpāyana kissa jigucchamāno, akāmako carasi brahmacariya”nti.

Tassattho - ye keci khattiyādayo kāme pahāya idha loke pabbajanti, te aññatra kaṇhā bhavantaṃ kaṇhaṃ ṭhapetvā aññe akāmarūpā nāma natthi, sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā, cakkhādīni dvārāni yathā nibbisevanāni honti, tathā tesāṃ damitattā dantā hutvā abhiratāva brahmacariyaṃ caranti, tvaṃ pana bhante dīpāyana, kiṃkāraṇā tapaṃ jigucchamāno akāmako hutvā brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna na agārameva ajjhāvasasīti.

Athassa so kāraṇaṃ kathento pañcamaṃ gāthamāha -

- 66.** “Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto, so eḷamūgo va bālo vatāyaṃ;
Etassa vādassa jigucchamāno, akāmako carāmi brahmacariyaṃ;
Viññuppasatthañca satañca ṭhānaṃ, evampahaṃ puññakaro bhavāmī”ti.

Tassattho - kaṇho kammañca phalañca saddahitvā tāva mahantaṃ vibhavaṃ pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ jahi, puna tadatthameva nivatto. So ayaṃ eḷamūgo gāmadārako viya bālo vatāti imaṃ vādaṃ jigucchamāno ahaṃ attano hirottappabhedabhayena anicchamānopi brahmacariyaṃ carāmi. Kiñca bhiyyo pabbajjāpuññañca nāmetaṃ viññūhi buddhādīhi pasatthaṃ, tesāmyeva ca sataṃ nivāsaṭṭhānaṃ. Evaṃ imināpi kāraṇena ahaṃ puññakaro bhavāmi, assumukhopi rudamāno brahmacariyaṃ carāmiyevāti.

Evaṃ so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna maṇḍabyaṃ pucchanto chaṭṭhaṃ gāthamāha -

- 67.** “Samaṇe tuvaṃ brāhmaṇe addhike ca, santappayāsi annapānena bhikkhaṃ;
Opānabhūtaṃva gharaṃ tava yidaṃ, annena pānena upetarūpaṃ;
Atha kissa vādassa jigucchamāno, akāmako dānamimaṃ dadāsī”ti.

Tattha bhikkhanti bhikkhāya carantānaṃ bhikkhañca sampādetvā dadāsi. Opānabhūtaṃvāti catumahāpathe khatasādhāraṇapokkharaṇī viya.

Tato maṇḍabyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ gāthamāha -

- 68.** “Pitaro ca me āsuṃ pitāmahā ca, saddhā ahuṃ dānapatī vadaññū;
Taṃ kullavattaṃ anuvattamāno, māhaṃ kule antimagandhano ahuṃ;
Etassa vādassa jigucchamāno, akāmako dānamimaṃ dadāmī”ti.

Tattha “āsu”nti padassa “saddhā”ti iminā sambandho, saddhā ahesunti attho. Ahunti saddhā hutvā tato uttari dānajeṭṭhakā ceva “detha karoṭhā”ti vuttavacanassa atthajānanakā ca ahesuṃ. Taṃ kullavattanti taṃ kulavattaṃ, aṭṭhakathāyaṃ pana ayameva pāṭho. Māhaṃ kule antimagandhano ahunti “ahaṃ attano kule sabbapacchimako ceva kulapālāpo ca mā ahu”nti sallakkhetvā etaṃ “kulaantimo kulapālāpo”ti vādaṃ jigucchamāno dānaṃ anicchantopi idaṃ dānaṃ dadāmīti dīpeti.

Evañca pana vatvā maṇḍabyo attano bhariyaṃ pucchamāno aṭṭhamamaṃ gāthamāha -

- 69.** “Dahariṃ kumāriṃ asamatthapaññaṃ, yaṃ tānayaṃ ñātikulā sugatte;
Na cāpi me appiyataṃ avedi, aññatra kāmā paricārayantā;
Atha kena vaṇṇena mayā te bhoti, saṃvāsadhammo ahu evarūpo”ti.

Tattha asamatthapaññanti kuṭumbaṃ vicāretuṃ appaṭibalapaññaṃ atitaruṇiññaeva samānaṃ. Yaṃ tānayinti yaṃ taṃ ānayaṃ, ahaṃ daharimeva samānaṃ taṃ ñātikulato ānesinti vuttaṃ hoti. Aññatra kāmā paricārayantāti ettakaṃ kālaṃ vinā kāmena anicchāya maṃ paricārayantāpi attano appiyataṃ maṃ na jānāpesi, sampiyāyamānarūpāva paricari. Kena vaṇṇenāti kena kāraṇena. Bhotīti taṃ ālapati. Evarūpoti āsivisasamānapaṭikūlabhāvena mayā saddhiṃ tava saṃvāsadhammo evarūpo piyasamvāso viya kathaṃ jātoti.

Athassa sā kathenti navamaṃ gāthamāha -

- 70.** “Ārā dūre nayidha kadāci atthi, paramparā nāma kule imasmiṃ;
Taṃ kullavattaṃ anuvattamānā, māhaṃ kule antimagandhiniṃ ahuṃ;
Etassa vādassa jigucchamānā, akāmikā paddhacarāmaṃ tuyha”nti.

Tattha ārā dūreti aññamaññavevacanaṃ. Atidūreti vā dassenti evamāha. Idhāti nipātamattaṃ, na kadāci attho. Paramparāti purisaparamparā. Idaṃ vuttaṃ hoti - sāmi, imasmiṃ amhākaṃ ñātikule dūrato paṭṭhāya yāva sattamā kulaparivaṭṭā purisaparamparā nāma na kadāci atthi, ekitthiyāpi sāmikaṃ chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo nāma natthīti. Taṃ kullavattanti ahampi taṃ kulavattaṃ kulapaveṇiṃ anuvattamānā attano kule pacchamikā palālabhūtā mā ahunti sallakkhetvā etaṃ kulaantimā kulagandhinīti vādaṃ jigucchamānā akāmikāpi tuyhaṃ paddhacarāmaṃ veyyāvaccakārikā pādapāricārikā jātāmhīti.

Evañca pana vatvā “mayā sāmikassa santike abhāsitaṃ pubbaṃ guyhaṃ bhāsitaṃ, kujjheyyapi me ayaṃ, amhākaṃ kulūpakatāpasassa sammukheyyeva khamāpessāmī”ti cintetvā khamāpentī dasamaṃ gāthamāha -

- 71.** “Maṇḍabya bhāsiṃ yamabhāsaneyyaṃ, taṃ khamyataṃ puttakahetu majja;
Puttapemā na idha paratthi kiñci, so no ayaṃ jīvati yaññadatto”ti.

Tattha taṃ khamyatanti taṃ khamayatu. Puttakahetu majjāti taṃ mama bhāsitaṃ ajja imassa puttassa hetu khamayatu. So no ayanti yassa puttassa kāraṇā mayā etaṃ bhāsitaṃ, so no putto jīvati, imassa jīvitalābhabhāvena me khama sāmi, ajjato

paṭṭhāya tava vasavattinī bhavissāmīti.

Atha naṃ maṇḍabyo “uṭṭhehi bhadde, khamāmi te, ito pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahosi, ahampi te appiyaṃ na karissāmī”ti āha. Bodhisatto maṇḍabyaṃ āha - “āvuso, tayā dussaṅgharaṃ dhanam saṅgharivā kammañca phalañca asaddahitvā dānaṃ dadantena ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dānaṃ saddahitvā dehī”ti. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā bodhisattaṃ āha - “bhante, tayā amhākaṃ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena brahmacariyaṃ carantena ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya idāni yathā tayi katakārā mahapphalā honti, evaṃ cittaṃ pasādetvā suddhacitto abhirato hutvā brahmacariyaṃ carāhī”ti. Te mahāsattaṃ vanditvā uṭṭhāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā sāmike sasnehā ahosi, maṇḍabyo pasannacitto saddhāya dānaṃ adāsi. Bodhisatto anabhiratiṃ vinodetvā jhānābhiniṇṇaṃ uppādetvā brahmalokaparāyaṇo ahosi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne ukkaṇṭhito bhikkhu sotāpattiṃ hanti. Tadā maṇḍabyo ānando ahosi, bhariyā visākhā, putto rāhulo, āṇimaṇḍabyo sārīputto, kaṇhadīpāyano pana ahameva ahosinti.

Kaṇhadīpāyanajātakavaṇṇanā chaṭṭhā.

445. Nigrodhajātakavaṇṇanā

Na vāhametaṃ jānāmīti idaṃ satthā veḷuvane viharanto devadattaṃ ārabha kathesi. Ekadivasañhi bhikkhū tena “āvuso devadatta, satthā tava bahūpakāro, tvañhi satthāraṃ nissāya pabbajjaṃ labhi upasampadaṃ labhi, tepiṭakaṃ buddhavaṇṇaṃ uggaṇhi, jhānaṃ uppādesi, lābhasakkāropi te dasabalasseva santako”ti bhikkhūhi vutte tiṇasālākaṃ ukkhipitvā “ettakampi samaṇena gotamena mayhaṃ kataṃ guṇaṃ na passāmī”ti vutte dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi devadatto akataññū mittadubbhī”ti vatvā tehi yācito atītaṃ āhari.

Atīte rājagahe magadhamahārājā nāma rajjaṃ kāresi. Tadā rājagahaseṭṭhi attano puttassa janapadaseṭṭhino dhītaraṃ ānesi, sā vañjhā ahosi. Athassā aparabhāge sakkāro parihāyi. “Amhākaṃ puttassa gehe vañjhithiyā vasantiyā kathaṃ kulavaṃso vaḍḍhissatī”ti yathā sā suṇāti, evampi kathaṃ samuṭṭhāpentī. Sā taṃ sutvā “hotu gabbhiniālayaṃ katvā ete vañcessāmī”ti cintetvā attano atthacārikaṃ dhātīṃ āha “amma, gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontī”ti gabbhiniparihāraṃ pucchitvā utunikāle paṭicchādetvā ambilādirucikā hutvā hatthapādānaṃ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo koṭṭāpetvā bahalaṃ kāresi, divase divasepi pilotikāveṭhanena ca udaravaḍḍhanaṃ vaḍḍhesi, thanamukhāni kālāni kāresi, sarīrakiccaṃ karontīpi aññatra tassā dhātīyā aññesaṃ sammukhaṭṭhāne na karoti. Sāmikopissā gabbhaparihāraṃ adāsi. Evaṃ nava māse vasitvā “idāni janapade pitu gharaṃ gantvā vijāyissāmī”ti sasura āpucchitvā rathamāruhitvā mahantena parivārena rājagahā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Tassā pana purato eko sattho gacchati. Satthena vasitvā gataṭṭhānaṃ esā pātārāsakāle pāpuṇāti.

Athekadivasaṃ tasmīṃ satthe ekā duggatitthī rattiyaṃ ekasmiṃ nigrodhamūle puttaṃ vijāyitvā pātova satthe gacchante “ahaṃ vinā satthena gantuṃ na sakkhissāmi, sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ labhitu”nti nigrodhamūlajāle jalābuñceva

gabbhamalañca attharivā puttam chaṭṭetvā agamāsi. Dārakassapi devatā ārakkham gaṇhiṃsu. So hi na yo vā so vā, bodhisattoyeva. So pana tadā tādisaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Itarā pātarāsakāle tam ṭhānam patvā “sarīrakiccaṃ karissāmī”ti tāya dhātiyā saddhiṃ nigrodhamūlaṃ gatā suvaṇṇavaṇṇaṃ dāraṃ disvā “amma, nipphannaṃ no kicca”nti pilotikāyo apanetvā ucchaṅgapadesaṃ lohitena ca gabbhamalena ca makkhetvā attano gabbhavuṭṭhānaṃ ārocesi. Tāvadeva naṃ sāṇiyā parikkhipitvā haṭṭhatuṭṭho saparijano rājagahaṃ paṇṇaṃ pesesi. Athassā sassusasurā vijātakālato paṭṭhāya “pitu kule kiṃ karissati, idheva āgacchatū”ti pesayiṃsu. Sā paṭinivattitvā rājagahameva pāvisi. Tattha tam sampaṭicchitvā dārakassa nāmaṃ karontā nigrodhamūle jātattā “nigrodhakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Tam divasaññeva anuseṭṭhisuṇisāpi vijāyanatthāya kulagharaṃ gacchanti antarāmagge ekissā rukkhāsākhāya heṭṭhā puttam vijāyi, tassa “sākhakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Tam divasaññeva seṭṭhiṃ nissāya vasantassa tunnakārassa bhariyāpi pilotikantare puttam vijāyi, tassa “pottiko”ti nāmaṃ kariṃsu.

Mahāseṭṭhi ubhopi te dāraṃ “nigrodhakumārassa jātadivasaññeva jātā”ti āṇāpetvā teneva saddhiṃ samvaddhesi. Te ekato vaddhitvā vayappattā takkasilam gantvā sippam uggaṇhiṃsu. Ubhopi seṭṭhiputtā ācariyassa dve saḥassāni adamsu. Nigrodhakumāro pottikassa attano santike sippam paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyam āpucchitvā nikkhantā “janapadacārikaṃ carissāmā”ti anupubbena bārāṇasiṃ patvā ekasmiṃ rukkhāmūle nipajjiṃsu. Tadā bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso, “sve phussaratham yojessāmā”ti nagare bheriṃ carāpesum. Tesupi saḥāyesu rukkhāmūle nipajjitvā niddāyantesu pottiko paccūsakāle uṭṭhāya nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi. Tasmīṃ rukkhe vutthakukkuṭesu uparikukkuṭo heṭṭhākukkuṭassa sarīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ so “kenetaṃ pātita”nti āha. “Samma, mā kujjhi, mayā ajānantena pātita”nti āha. “Are, tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccaṭṭhānaṃ maññasi, kiṃ mama pamāṇaṃ na jānāsī”ti. Atha naṃ itaro “are tvaṃ ‘ajānantena me kata’nti vuttepi kujjhasiyeva, kiṃ pana te pamāṇa”nti āha. “Yo maṃ māretvā maṃsaṃ khādati, so pātova saḥassaṃ labhati, tasmā ahaṃ mānaṃ karomī”ti. Atha naṃ itaro “are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamamaṃsaṃ khādati, so pātova rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati, so senāpati, yo aṭṭhinissitaṃ khādati, so bhaṇḍāgāriko hoti”ti āha.

Pottiko tesam katham sutvā “kiṃ no saḥassena, rajjameva vara”nti saṇikaṃ rukkham abhiruhitvā uparisayitakukkuṭam gahetvā māretvā aṅgāre pacitvā thūlamamaṃsaṃ nigrodhassa adāsi, majjhimamaṃsaṃ sākhaṃ adāsi, aṭṭhimamaṃsaṃ attanā khādi. Khāditvā pana “samma nigrodha, tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma sākha, tvaṃ senāpati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko bhavissāmī”ti vatvā “katham jānāsī”ti puṭṭho tam pavattiṃ ārocesi. Te tayopi janā pātarāsavelāya bārāṇasiṃ pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappisakkarayuttaṃ pāyasaṃ bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā uyyānaṃ pavisimṃsu. Nigrodhakumāro silāpaṭṭe nipajji, itare dve bahi nipajjiṃsu. Tasmīṃ samaye pañca rājakakudhabhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussaratham vissajjesum. Tattha vitthārakathā mahājanakajātake āvi bhavissati. Phussaratho uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito “uyyāne puñṇavatā sattena bhavitabba”nti uyyānaṃ pavisitvā kumāraṃ disvā pādantato sātakaṃ apanetvā pādesu lakkhaṇāni upadhāretvā “tiṭṭhatu bārāṇasiyam rajjam, sakalajambudīpassa adhipatirājā bhavituṃ yutto”ti sabbatālāvacare paggaṇhāpesi. Nigrodhakumāro pabujjhitvā mukhato sātakaṃ apanetvā mahājanaṃ oloketvā

parivattitvā nipanno thokaṃ vītināmetvā silāpaṭṭe pallaṅkena nisīdi. Atha naṃ purohito jaṇṇunā paṭiṭṭhāya “rajjam te deva pāpuṇātī”ti vatvā “sādhū”ti vutte tattheva ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisiñci. So rajjam patvā sākhasa senāpatiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ pāvīsi, pottikopi tehi saddhiññeva agamāsi. Tato paṭṭhāya mahāsatto bārāṇasiyaṃ dhammena rajjam kāresi.

So ekadivasam mātāpitūnaṃ saritvā sākham āha - “samma, na sakkā mātāpitūhi vinā vattitum, mahantena parivārena gantvā mātāpitāro no ānehī”ti. Sākho “na me tattha gamanakammaṃ atthī”ti paṭikkhipi. Tato pottikaṃ āṇāpesi. So “sādhū”ti tattha gantvā nigrodhasa mātāpitāro “putto vo rajje paṭiṭṭhito, etha gacchāmā”ti āha. Te “atthi no tāva vibhavamattaṃ, alaṃ tattha gamanena”ti paṭikkhipiṃsu. Sākhasapi mātāpitāro avoca, tepi na icchiṃsu. Attano mātāpitāro avoca, “mayam tāta tunnakārakammaṃ jīvissāma ala”nti paṭikkhipiṃsu. So tesam manam alabhitvā bārāṇasimeva paccāgantvā “senāpatissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā nigrodhasahāyaṃ passissāmī”ti cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā “sahāyo kira te pottiko nāma āgatoti senāpatissa ārocehi”ti dovārikaṃ āha, so tathā akāsi. Sākho pana “ayaṃ mayham rajjam adatvā sahāyanigrodhasa adāsī”ti tasmim veraṃ bandhi. So taṃ kathaṃ sutvāva kuddho āgantvā “ko imassa sahāyo ummattako dāsiputto, gaṇhatha na”nti vatvā hatthapādajaṇṇukapparehi koṭṭāpetvā gīvāyaṃ gāhāpetvā nīharāpesi.

So cintesi “sākho mama santikā senāpatiṭṭhānaṃ labhitvā akataññū mittadubbhī, maṃ koṭṭāpetvā nīharāpesi, nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tasseva santikaṃ gamissāmī”ti. So rājadvāraṃ gantvā “deva, pottiko kira nāma te sahāyo dvāre ṭhito”ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā taṃ āgacchantaṃ disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthāraṃ katvā massukammādīni kārāpetvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena tena saddhiṃ sukhanisinno mātāpitūnaṃ pavattiṃ pucchitvā anāgamanabhāvaṃ suṇi. Sākhopi “pottiko maṃ rañño santike paribhindeyya, mayi pana gate kiñci vattum na sakkhissatī”ti tattheva agamāsi. Pottiko tassa santikeyyeva rājānaṃ āmantetvā “deva, ahaṃ maggakilanto ‘sākhasa geḥam gantvā vissamitvā idhāgamissāmī”ti agamiṃ. Atha maṃ sākho ‘nāhaṃ taṃ jānāmī”ti vatvā koṭṭāpetvā gīvāyaṃ gāhāpetvā nīharāpesīti saddaheyyāsi tvaṃ eta”nti vatvā tisso gāthā abhāsi -

72. “Na vāhametaṃ jānāmi, ko vāyaṃ kassa vāti vā;
Yathā sākho vadi eva, nigrodha kinti maññasi.

73. “Tato galavinītena, purisā nīhariṃsu maṃ;
Datvā mukhapahārāni, sākhasa vacanaṃkarā.

74. “Etādisaṃ dummatinā, akataññuna dubbhinā;
Kataṃ anariyaṃ sākkena, sakhinā te janādhipā”ti.

72-74. Tattha kinti maññasīti yathā maṃ sākho acari, kiṃ tvampi evameva maññasi, udāhu aññathā maññasi, maṃ sākho evaṃ vadeyyāti saddhasi, taṃ na saddhasīti adhippāyo. Galavinītenāti galaggāhena. Dubbhināti mittadubbhinā.

Taṃ sutvā nigrodho catasso gāthā abhāsi -

75. “Na vāhametaṃ jānāmi, napi me koci saṃsati;

Yaṃ me tvaṃ samma akkhāsi, sākhena kāraṇaṃ kataṃ.

76. “Sakhīnaṃ sājīvakaro, mama sākhassa cūbhayaṃ;
Tvaṃ nosissariyaṃ dātā, manussesu mahantataṃ;
Tayāmā labbhitā iddhī, ettha me natthi saṃsayo.
77. “Yathāpi bījamaggimhi, ḍayhati na virūhati;
Evaṃ kataṃ asappurise, nassati na virūhati.
78. “Kataññumhi ca posamhi, sīlavante ariyavuttine;
Sukhette viya bījāni, kataṃ tamhi na nassatī”ti.

75-78. Tattha saṃsatīti ācikkhati. Kāraṇaṃ katanti ākaḍḍhanavikaḍḍhanapothanakoṭṭanasaṅkhātāṃ kāraṇaṃ katanti attho. Sakhīnaṃ sājīvakaroti samma, pottika tvaṃ sahāyakānaṃ suājīvakaro jīvikāya uppādetā. Mama sākhassa cūbhayanti mayhañca sākhassa ca ubhinnampi sakhīnanti attho. Tvaṃ nosissariyanti tvaṃ no asi issariyaṃ dātā, tava santikā imā sampattī amhehi laddhā. Mahantatanti mahantabhāvaṃ.

Evañca pana vatvā ettakaṃ kathente nigrodhe sākho tattheva aṭṭhāsi. Atha naṃ rājā “sākha imaṃ pottikaṃ sañjānāsi”ti pucchi. So tuṇhī ahosi. Athassa rājā daṇḍaṃ āṇāpento aṭṭhamaṃ gāthamāha -

- 79.** “Imaṃ jammaṃ nekatikaṃ, asappurisacintakaṃ;
Hanantu sākhaṃ sattīhi, nāssa icchāmi jīvita”nti.

Tattha jammanti lāmakāṃ. Nekatikanti vañcakaṃ.

Taṃ sutvā pottiko “mā esa bālo maṃ nissāya nassatū”ti cintetvā navamaṃ gāthamāha -

- 80.** “Khamatassa mahārāja, pāṇā na paṭiānayā;
Khama deva asappurisassa, nāssa icchāmahaṃ vadha”nti.

Tattha khamatassāti khamataṃ assa, etassa asappurisassa khamathāti attho. Na paṭiānayāti matassa nāma pāṇā paṭiānetuṃ na sakkā.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā sākhassa khami, senāpatiṭṭhānampi pottikasessa dātukāmo ahosi, so pana na icchi. Athassa sabbasenānīnaṃ vicāraṇārahaṃ bhaṇḍāgārikaṭṭhānaṃ nāma adāsi. Pubbe kiretaṃ ṭhānantaraṃ nāhosi, tato paṭṭhāya jātaṃ. Aparabhāge pottiko bhaṇḍāgāriko puttadhītāhi vaḍḍhamāno attano puttadhītānaṃ ovādasena osānagāthamāha -

- 81.** “Nigrodhameva seveyya, na sākhamupasaṃvase;
Nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo, yañce sākhasmi jīvita”nti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, devadatto pubbepi akataññūyevā”ti vatvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā sākho devadatto ahosi, pottiko ānando, nigrodho pana ahameva ahosi”nti.

Nigrodhajātakavaṇṇanā sattamā.

446. Takkalajātakavaṇṇanā

Na takkalā santi na ālūvānīti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ pituposakaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. So kira daliddakule paccājāto mātari kālakatāya pātova utthāya dantakaṭṭhamukhodakadānādīni karonto bhaṭṭiṃ vā kasiṃ vā katvā laddhaviḥvānūrūpena yāgubhattādīni sampādetvā pitaraṃ posesi. Atha naṃ pitā āha - “tāta, tvaṃ ekakova anto ca bahi ca kattabbaṃ karosi, ekaṃ te kuladārikaṃ ānessāmi, sā te gehe kattabbaṃ karissatī”ti. “Tāta, itthiyo nāma gharaṃ āgatā neva mayhaṃ, na tumhākaṃ cittasukhaṃ karissanti, mā evarūpaṃ cintayittha, ahaṃ yāvajīvaṃ tumhe posetvā tumhākaṃ accayena jānissāmi”ti. Athassa pitā anicchamānasseva ekaṃ kumārikaṃ ānesi. Sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahosi nīcavutti. Sāmikopissā “mama pitu upakārikā”ti tussitvā laddhaṃ laddhaṃ manāpaṃ āharitvā deti, sāpi taṃ sasurasseva upanāmesi. Sā aparabhāge cintesi “mayhaṃ sāmiko laddhaṃ laddhaṃ pitu adatvā mayhameva deti, addhā pitari nisneho jāto, imaṃ mahallakaṃ ekenupāyena mama sāmikassa paṭikkūlaṃ katvā gehā nikkadḍhāpessāmi”ti.

Sā tato paṭṭhāya udakaṃ atisītaṃ vā accuṇhaṃ vā, āhāraṃ atiloṇaṃ vā aloṇaṃ vā, bhattaṃ uttaṇḍulaṃ vā atikilinnaṃ vāti evamādīni tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante “ko imaṃ mahallakaṃ upaṭṭhātuṃ sakkhissatī”ti pharusāni vatvā kalahaṃ vaḍḍhesi. Tattha tattha khelapiṇḍādīni chaḍḍetvāpi sāmikaṃ ujjhāpesi “passa pitu kammaṃ, ‘idañcidañca mā karī’ti vutte kujjhati, imasmiṃ gehe pitaraṃ vā vasāpehi maṃ vā”ti. Atha naṃ so “bhadde, tvaṃ daharā yattha katthaci jīvitum sakkhissasi, mayhaṃ pitā mahallako, tvaṃ tassa asahantī imamahā gehā nikkhamā”ti āha. Sā bhītā “ito paṭṭhāya evaṃ na karissāmi”ti sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmeneva paṭijaggituṃ ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbālho satthu santikaṃ dhammassavanāya agantvā tassā pakatiyā patiṭṭhitakāle agamāsi. Atha naṃ satthā “kiṃ, upāsaka, sattaṭṭha divasāni dhammassavanāya nāgatosī”ti pucchi. So taṃ kāraṇaṃ kathesi. Satthā “idāni tāva tassā kathaṃ aggahetvā pitaraṃ na nīharāpesi, pubbe pana etissā kathaṃ gahetvā pitaraṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṭaṃ khaṇitvā tattha naṃ pakkhipitvā māraṇakāle ahaṃ sattavassiko hutvā mātāpitūnaṃ guṇaṃ kathetvā pitughātakakammā nivāresim, tadā tvaṃ mama kathaṃ sutvā tava pitaraṃ yāvajīvaṃ paṭijaggitvā saggaparāyaṇo jāto, svāyaṃ mayā dinno ovādo bhavantaragatampi na vijahati, iminā kāraṇena tassā kathaṃ aggahetvā idāni tayā pitā na nīhaṭo”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente aññatarasmiṃ kāsīgāme ekassa kulassa ghare ekaputtako ahosi nāmena saviṭṭhako nāma. So mātāpitara paṭijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti sabbaṃ vatthu paccuppannavatthuniyāmeneva kathetabbaṃ. Ayaṃ panettha viseso. Tadā sā itthī “passa pitu kammaṃ, ‘idañcidañca mā karī’ti vutte kujjhati”ti vatvā “sāmi, pitā te caṇḍo pharusō niccaṃ kalahaṃ karoti, jarājīṇṇo byādhipīlito na cirasseva marissati, ahañca etena saddhiṃ ekagehe vasitum na sakkomi, sayampesa katipāhena marissatiyeva, tvaṃ etaṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṭaṃ khaṇitvā tattha naṃ pakkhipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā upari paṃsunā chādetvā āgacchāhi”ti āha. So tāya punappunaṃ vuccamāno “bhadde, purisamāraṇaṃ nāma bhāriyaṃ, kathaṃ naṃ māressāmi”ti āha. “Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmi”ti. “Ācikkha tāvā”ti. “Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nisinnaṭṭhānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti, evaṃ mahāsaddaṃ katvā ‘tāta, asukagāme tumhākaṃ uddhāraṇako atthi, mayi gate na deti, tumhākaṃ accayena na dassateva, sve yānake

nisīditvā pātoḥ gacchissāmā'ti vatvā tena vuttavelāyameva uṭṭhāya yānaḥ
yojetvā tattha nisīdāpetvā āmakasusānaḥ netvā āvāṭaḥ khaṇitvā corehi
acchinnasaddaḥ katvā māretvā āvāṭe pakkhipitvā sīsaḥ chinditvā nhāyitvā
āgacchā'ti.

Saviṭṭhako "atthesa upāyo'ti tassā vacanaḥ sampañcchitvā yānaḥ gamanasajjaḥ
akāsi. Tassa paneko sattavassiko putto atthi paṇḍito byatto. So mātu vacanaḥ sutvā
"mayhaḥ mātā pāpadhamā pitaraḥ me pitughātakammaḥ kāreti, ahaḥ imassa
pitughātakammaḥ kātuḥ na dassāmī'ti saṇikaḥ gantvā ayyakena saddhiṃ nipajji.
Saviṭṭhakopi itarāya vuttavelāya yānaḥ yojetvā "ehi, tāta, uddhāraḥ
sodhessāmā'ti pitaraḥ yānaḥ nisīdāpesi. Kumāropi paṭhamataraḥ yānaḥ
abhiruhi. Saviṭṭhako taṃ nivāretuṃ asakkonto teneva saddhiṃ āmakasusānaḥ
gantvā pitaraṇca kumārakena saddhiṃ ekamante ṭhapetvā sayam otaritvā
kuddālapitakaḥ ādāya ekasmiṃ paṭicchannaṭṭhāne caturassāvāṭaḥ khaṇituṃ ārabhi.
Kumārako otaritvā tassa santikaḥ gantvā ajānanto viya kathaḥ samuṭṭhāpetvā
paṭhamam gāthamāha -

82. "Na takkalā santi na āluvāni, na biḷāliyo na kaḷambāni tāta;
Eko araṇṇamhi susānamajjhe, kimatthiko tāta khaṇāsi kāsū'nti.

Tattha na takkalā santīti piṇḍālukandā na santi. Āluvānīti āluvakandā. Biḷāliyoti
biḷārivallikandā. Kaḷambānīti tālakandā.

Athassa pitā dutiyaḥ gāthamāha -

83. "Pitāmaho tāta sudubbalo te, anekabyādhīhi dukhena phuṭṭho;
Tamajjahaṃ nikhaṇissāmi sobbhe, na hissa taṃ jīvitaḥ rocayāmī'ti.

Tattha anekabyādhīhīti anekehi byādhīhi uppannena dukhena phuṭṭho. Na hissa
tanti ahaṇhi tassa tava pitāmahassa taṃ dujjīvitaḥ na icchāmi, "evarūpā jīvita
maraṇamevassa vara'nti maññaṃāno taṃ sobbhe nikhaṇissāmīti.

Taṃ sutvā kumāro upaḍḍhaṃ gāthamāha -

84. "Saṅkappametaṃ paṭiladdha pāpakaḥ, accāhitaḥ kamma karosi ludda'nti.

Tassattho - tāta, tvaṃ "pītaḥ dukkhā pamocessāmī'ti maraṇadukkhena yojento
etaṃ pāpakaḥ saṅkappaḥ paṭiladdhā tassa ca saṅkappavasena hitaḥ atikkamma
ṭhitattā accāhitaḥ kammaḥ karosi luddanti.

Evaṇca pana vatvā kumāro pitu hatthato kuddālaḥ gahetvā avidūre aṇṇataraḥ
āvāṭaḥ khaṇituṃ ārabhi. Atha naṃ pitā upasaṅkamitvā "kasmā, tāta, āvāṭaḥ
khaṇasī'ti pucchi. So tassa kathento tatiyaḥ gāthamāha -

"Mayāpi tāta paṭilacchase tvaṃ, etādisaḥ kamma jarūpanīto;
Taṃ kullavattaṃ anuvattamāno, ahampi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe'ti.

Tassattho - tāta, ahampi etasmiṃ sobbhe taṃ mahallakakāle nikhaṇissāmi, iti kho
tāta, mayāpi kate imasmiṃ sobbhe tvaṃ jarūpanīto etādisaḥ kammaḥ
paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaḥ kulavattaḥ, taṃ anuvattamāno vayappatto
bhariyāya saddhiṃ vasanto ahampi taṃ nikhaṇissāmi sobbheti.

Athassa pitā catutthaḥ gāthamāha -

- 85.** “Pharusāhi vācāhi pakubbamāno, āsajja maṃ tvaṃ vadase kumāra;
Putto mamaṃ orasako samāno, ahītānukampī mama tvaṃsi puttā”ti.

Tattha pakubbamānoti abhibhavanto. Āsajjāti ghaṭṭetvā.

Evam vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagātham, dve udānagāthāti tisso gāthā abhāsi -

86. “Na tāhaṃ tātā ahītānukampī, hitānukampī te ahampi tātā;
Pāpañca taṃ kamma pakubbamānaṃ, arahāmi no vārayitum tato.

87. “Yo mātaraṃ vā pitaraṃ saviṭṭha, adūsake hiṃsati pāpadhammo;
Kāyassa bheda abhisamparāyaṃ, asaṃsayam so nirayaṃ upeti.

88. “Yo mātaraṃ vā pitaraṃ saviṭṭha, annena pānena upaṭṭhahāti;
Kāyassa bheda abhisamparāyaṃ, asaṃsayam so sugatiṃ upeti”ti. -

86-88. Imaṃ pana puttassa dhammakathaṃ sutvā pitā aṭṭhamaṃ gāthamāha -

- 89.** “Na me tvaṃ putta ahītānukampī, hitānukampī me tvaṃsi putta;
Ahañca taṃ mātārā vuccamāno, etādisaṃ kamma karomi ludda”nti.

Tattha ahañca taṃ mātārāti ahañca te mātārā, ayameva vā pāṭho.

Taṃ sutvā kumāro “tātā, itthiyo nāma uppanne dose aniggayhamānā punappunaṃ pāpaṃ karonti, mama mātā yathā puna evarūpaṃ na karoti, tathā naṃ paṇāmetum vaṭṭatī”ti navamaṃ gāthamāha -

- 90.** “Yā te sā bhariyā anariyarūpā, mātā mamesā sakiyā janetti;
Niddhāpaye tañca sakā agārā, aññaṃpi te sā dukhamāvaheyyā”ti.

Saviṭṭhako paṇḍitaputtassa kathaṃ sutvā somanassajāto hutvā “gacchāma, tātā”ti saddhiṃ puttena ca pitārā ca yānake nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā “nikkhantā no gehā kāḷakaṇṇī”ti haṭṭhatuṭṭhā allagomayena gehaṃ upalimpetvā pāyāsaṃ pacitvā āgamanamaggaṃ oloketi te āgacchante disvā “nikkhantaṃ kāḷakaṇṇiṃ puna gahetvā āgato”ti kujjhitvā “are nikatika, nikkhantaṃ kāḷakaṇṇiṃ puna ādāya āgatosī”ti paribhāsi. Saviṭṭhako kiñci avatvā yānakaṃ mocetvā “anācāre kiṃ vadesī”ti taṃ sukoṭṭitaṃ koṭṭetvā “ito paṭṭhāya mā imaṃ gehaṃ pāvisī”ti pāde gahetvā nikkadḍhi. Tato pitarañca puttañca nhāpetvā sayampi nhāyitvā tayopi pāyāsaṃ paribhuñjiṃsu. Sāpi pāpadhammā katipāhaṃ aññaṃsmiṃ gehe vasi. Tasmiṃ kāle putto pitaraṃ āha - “tātā, mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātā maṅkubhāvakaṇṇatthaṃ ‘asukagāmake mama mātuladhītā atthi, sā mayhaṃ pitarañca puttañca mañca paṭijaggissati, taṃ ānessāmi”ti vatvā mālāgandhādīni ādāya yānakena nikkhamitvā khettaṃ anuvicaritvā sāyaṃ āgacchathā”ti. So tathā akāsi.

Paṭivissakakule itthiyo “sāmiko kira te aññaṃ bhariyaṃ ānetum asukagāmaṃ nāma gato”ti tassā ācikkhiṃsu. Sā “dānimhi natṭhā, natthi me puna okāso”ti bhītā tasitā hutvā “puttameva yācissāmi”ti paṇḍitaputtassa santikaṃ gantvā tassa pādesu patitvā “tātā, taṃ ṭhapetvā añño mama paṭisaraṇaṃ natthi, ito paṭṭhāya tava pitarañca pitāmahañca alaṅkatacetiyaṃ viya paṭijaggissāmi, puna mayhaṃ imasmiṃ

ghare pavesanaṃ karohī”ti āha. So “sādhu, amma, sace puna evarūpaṃ na karissatha, karissāmi, appamattā hothā”ti vatvā pitu āgatakāle dasamaṃ gāthamāha -

91. “Yā te sā bhariyā anariyarūpā, mātā mamesā sakiyā janetti;
Dantā kareṇūva vasūpanītā, sā pāpadhammā punarāvajātū”ti.

Tattha kareṇūvāti tāta, idāni sā āneñjakāraṇaṃ kārīkā hatthinī viya dantā vasaṃ upanītā nibbisevanā jātā. Punarāgajātūti puna imaṃ gehaṃ āgacchatūti.

Evaṃ so pitu dhammaṃ kathetvā gantvā mātaraṃ ānesi. Sā sāmikañca sasurañca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā dhammena samannāgatā hutvā sāmikañca sasurañca puttañca paṭijaggi. Ubhopi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni karitvā saggaparāyaṇā ahesuṃ.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne pituposako sotāpattiphale patitṭhahi. Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca teyeva ahesuṃ, paṇḍitakumāro pana ahameva ahosinti.

Takkalajātakavaṇṇanā aṭṭhamā.

447. Mahādhammapālajātakavaṇṇanā

Kiṃ te vatanti idaṃ satthā paṭhamagamaṇena kapilapuraṃ gantvā nigrodhārāme viharanto pitu nivesane rañño asaddahanaṃ ārabba kathesi. Tadā hi suddhodanamahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa bhagavato attano nivesane yāgukhajjakaṃ datvā antarābhatte sammodanīyaṃ kathaṃ kathento “bhante, tumhākaṃ padhānakāle devatā āgantvā ākāse ṭhatvā ‘putto te siddhatthakumāro appāhāratāya mato’ti mayhaṃ ārocesu”nti āha. Satthārā ca “saddahi, mahārājā”ti vutte “na saddahiṃ, bhante, ākāse ṭhatvā kathentiyopi devatā, ‘mama puttassa bodhitale buddhattaṃ appatvā parinibbānaṃ nāma natthī’ti paṭikkhipi”nti āha. “Mahārāja, pubbepi tvaṃ mahādhammapālakālepi ‘putto te mato imānissa aṭṭhīnī’ti dassetvā vadantassapi disāpāmokkhācariyassa ‘amhākaṃ kule taruṇakāle kālakiriya nāma natthī’ti na saddahi, idāni pana kasmā saddahissasī”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente kāsiraṭṭhe dhammapālagāmo nāma ahosi. So dhammapālakulassa vasanatāya etaṃ nāmaṃ labhi. Tattha dasannaṃ kusalakammaṃ pathānaṃ pālanato “dhammapālo”tveva paññāto brāhmaṇo paṭivasati, tassa kule antamaso dāsakammakarāpi dānaṃ denti, sīlaṃ rakkhanti, uposathakammaṃ karonti. Tadā bodhisatto tasmiṃ kule nibbatti, “dhammapālakumāro”tvevassa nāmaṃ kariṃsu. Atha naṃ vayappattaṃ pitā sahassaṃ datvā sippuggahaṇatthāya takkasiṃ pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ uggaṇhi, pañcannaṃ māṇavakasatānaṃ jeṭṭhantevāsiko ahosi. Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kālamakāsī. Ācariyo māṇavakaparivuto ñātigaṇena saddhiṃ rodanto kandanto susāne tassa sarīrakiccaṃ kāreti. Tattha ācariyo ca ñātivaggo cassa antevāsikā ca rodanti paridevanti, dhammapāloyeveko na rodati na paridevati. Apica kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā āgamma ācariyassa santike nisīditvā “aho evarūpo nāma

ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāleyeva mātāpitūhi vippayutto maraṇappatto'ti vadantesu "sammā, tumhe 'taruṇo'ti bhaṇatha, atha kasmā taruṇakāleyeva marati, nanu ayuttaṃ taruṇakāle maritu"nti āha.

Atha naṃ te āhaṃsu "kiṃ pana samma, tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇabhāvaṃ na jānāsī'ti? Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāleyeva marantīti. Nanu aniccā sabbe saṅkhārā hutvā abhāvinoti? "Saccaṃ aniccā, daharakāle pana sattā na maranti, mahallakakāle maranti, aniccataṃ pāpuṇantī'ti. "Kiṃ samma, dhammapāla, tumhākaṃ gehe na keci marantī'ti? "Daharakāle pana na maranti, mahallakakāleyeva marantī'ti. "Kiṃ panesā tumhākaṃ kulapaveṇī'ti? "Āma kulapaveṇī'ti. Māṇavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Atha naṃ so pakkosāpetvā pucchi "saccaṃ kira tāta dhammapāla, tumhākaṃ kule daharakāle na mīyanti'ti? "Saccaṃ ācariyā'ti. So tassa vacanaṃ sutvā cintesi "ayaṃ ativiya acchariyaṃ vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ saccaṃ, ahampi tameva dhammaṃ pūressāmī'ti. So puttassa kattabbakiccaṃ katvā sattaṭṭhadivasaccayena dhammapālaṃ pakkosāpetvā "tāta, ahaṃ khippaṃ āgamissāmi, yāva mamāgamanā ime māṇave sippaṃ vācehi'ti vatvā ekassa eḷakassa aṭṭhīni gahetvā dhovivā pasibbake katvā ekaṃ cūḷupaṭṭhākaṃ ādāya takkasilato nikkhamitvā anupubbena taṃ gāmaṃ patvā "kataraṃ mahādhammapālassa geha"nti pucchitvā gantvā dvāre aṭṭhāsī. Brāhmaṇassa dāsamanussesu yo yo paṭhamam addasa, so so ācariyassa hatthato chattaṃ gaṇhi, upāhanaṃ gaṇhi, upaṭṭhākassapi hatthato pasibbakaṃ gaṇhi. "Puttassa vo dhammapālakumārassa ācariyo dvāre ṭhitoti kumārassa pitu ārocethā'ti ca vuttā "sādhū'ti gantvā ārocayimṃsu. So vegena dvāramūlaṃ gantvā "ito ethā'ti taṃ gharaṃ abhinetvā pallaṅke nisīdāpetvā sabbaṃ pādadhovanādikiccaṃ akāsī.

Ācariyo bhuttabhojano sukhakathāya nisinnakāle "brāhmaṇa, putto te dhammapālakumāro pañṇavā tiṇṇaṃ vedānaṃ aṭṭhārasannañca sippānaṃ nipphattiṃ patto, apica kho panekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe saṅkhārā aniccā, mā socitthā'ti āha. Brāhmaṇo pāṇiṃ paharivā mahāhasitaṃ hasi. "Kiṃ nu brāhmaṇa, hasasī'ti ca vutte "mayhaṃ putto na marati, añño koci mato bhavissatī'ti āha. "Brāhmaṇa, puttoyeva te mato, puttasseva te aṭṭhīni disvā saddahā'ti aṭṭhīni nīharitvā "imāni te puttassa aṭṭhīnī'ti āha. Etāni eḷakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayhaṃ pana putto na marati, amhākāñhi kule yāva sattamā kulaparivaṭṭā taruṇakāle matapubbā nāma natthi, tvaṃ musā bhaṇasīti. Tasmim khāṇe sabbepi pāṇiṃ paharivā mahāhasitaṃ hasimṃsu. Ācariyo taṃ acchariyaṃ disvā somanassappatto hutvā "brāhmaṇa, tumhākaṃ kulapaveṇiyaṃ daharānaṃ amaraṇena na sakkā ahetukena bhavituṃ, kena vo kāraṇena daharā na mīyanti'ti pucchanto paṭhamam gāthamāha -

92. "Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ, kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko; Akkhāhi me brāhmaṇa etamatthaṃ, kasmā nu tumhaṃ daharā na mīyare'ti.

Tattha vatanti vatasamādānaṃ. Brahmacariyanti seṭṭhacariyaṃ. Kissa suciṇṇassāti tumhākaṃ kule daharānaṃ amaraṇaṃ nāma katarasucaritassa vipākoti.

Taṃ sutvā brāhmaṇo yesaṃ guṇānaṃ ānubhāvena tasmim kule daharā na mīyanti, te vaṇṇayanto -

93. "Dhammaṃ carāma na musā bhaṇāma, pāpāni kammāni parivajjayāma;

Anariyaṃ parivajjemu sabbam, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.

94. “Suṇoma dhammaṃ asataṃ satañca, na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma;
Hitvā asante na jahāma sante, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
95. “Pubbeva dānā sumanā bhavāma, dadampi ve attamanā bhavāma;
Datvāpi ve nānutappāma pacchā, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
96. “Samaṇe mayaṃ brāhmaṇe addhike ca, vanibbake yācanake dalidde;
Annena pānena abhitappayāma, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
97. “Mayaṇca bhariyaṃ nātikkamāma, amhe ca bhariyā nātikkamanti;
Aññatra tāhi brahmacariyaṃ carāma, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
98. “Pāṇātipātā viramāma sabbe, loke adinnaṃ parivajjayāma;
Amajjapā nopi musā bhaṇāma, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
99. “Etāsu ve jāyare suttamāsu, medhāvino honti pahūtapañña;
Bahussutā vedaguno ca honti, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
100. “Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca, puttā ca dārā ca mayaṇca sabbe;
Dhammaṃ carāma paralokahetu, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare.
101. “Dāsā ca dāsyo anujīvino ca, paricārakā kammakarā ca sabbe;
Dhammaṃ caranti paralokahetu, tasmā hi amhaṃ daharā na mīyare”ti. -

Imā gāthā āha.

93-101. Tattha dhammaṃ carāmāti dasakusalakammapathadhammaṃ carāma, attano jīvitahetu antamaso kunthakipillikampi jīvitā na voropema, parabhaṇḍam lobhacittena na olokemāti sabbam vitthāretabbaṃ. Musāvādo cettha musāvādisa akaraṇapāpaṃ nāma natthīti ussannavasena puna vutto. Te kira hasādhippāyenapi musā na bhaṇanti. Pāpānīti sabbāni nirayagāmikammāni. Anariyanti ariyagarahitaṃ sabbam asundaram aparisuddham kammaṃ parivajjayāma. Tasmā hi amhanti ettha hi-kāro nipātamatto, tena kāraṇena amhākaṃ daharā na mīyanti, antarā akālamaraṇam nāma no natthīti attho. “Tasmā amha”ntipi pāṭho. Suṇomāti mayaṃ kiriyaṇādānaṃ sappurisānaṃ kusalaḍīpanampi asappurisānaṃ akusalaḍīpanampi dhammaṃ suṇoma, so pana no sutamattakova hoti, taṃ na rocayāma. Tehi pana no saddhiṃ viggaho vā vivādo vā mā hotūti dhammaṃ suṇāma, sutvāpi hitvā asante sante vattāma, ekampi khaṇam na jahāma sante, pāpamitte pahāya kalyāṇamittasevinova homāti.

Samaṇe mayaṃ brāhmaṇeti mayaṃ samitapāpe bāhitapāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇepi avasesadhammikasamaṇabrāhmaṇepi addhikayācake sesajanepi annapānena abhitappemāti attho. Pāḷiyaṃ pana ayaṃ gāthā “pubbeva dānā”ti gāthāya pacchato āgatā. Nātikkamāmāti attano bhariyaṃ atikkamitvā bahi aññaṃ micchācāraṃ na karoma. Aññatra tāhīti tā attano bhariyā ṭhapetvā sesaitthīsu brahmacariyaṃ carāma, amhākaṃ bhariyāpi sesapurisesu evameva vattanti. Jāyareti jāyanti. Suttamāsūti susīlāsu uttamitthīsu. Idaṃ vuttaṃ hoti - ye etāsu sampannasīlāsu uttamitthīsu amhākaṃ puttā jāyanti, te medhāvinoti

evāṃpakārā honti, kuto tesam antarā maraṇaṃ, tasmāpi amhākaṃ kule daharā na marantīti. Dhammaṃ carāmāti paralokatthāya tividdhasucaritadhammaṃ carāma. Dāsyoti dāsiyo.

Avasāne -

102. “Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, dhammo suciṇṇo sukhamāvahati; Esānisaṃso dhamme suciṇṇe, na duggatiṃ gacchati dhammacārī.
103. “Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle; Dhammena gutto mama dhammapālo, aññassa aṭṭhīni sukhī kumāro”ti. -

Imāhi dvīhi gāthāhi dhammacārīnaṃ guṇaṃ kathesi.

102-103. Tattha rakkhatīti dhammo nāmeso rakkhito attano rakkhitaṃ paṭirakkhati. Sukhamāvahatīti devamanussasukhañceva nibbānasukhañca āvahati. Na duggatinti nirayādibhedaṃ duggatiṃ na gacchati. Evaṃ brāhmaṇa, mayaṃ dhammaṃ rakkhāma, dhammopi amhe rakkhatīti dasseti. Dhammena guttoti mahāchattasadisena attanā gopitadhammena gutto. Aññassa aṭṭhīnīti tayā ānītāni aṭṭhīni aññassa eḷakassa vā sunakhasa vā aṭṭhīni bhavissanti, chaḍḍethetāni, mama putto sukhī kumāroti.

Taṃ sutvā ācariyo “mayhaṃ āgamaṇaṃ suāgamaṇaṃ, saphalaṃ, no nipphala”nti sañjātasomanasso dhammapālassa pitaraṃ khamāpetvā “mayā āgacchantena tumhākaṃ vīmaṃsanatthāya imāni eḷakaatṭhīni ābhatāni, putto te arogoyeva, tumhākaṃ rakkhitadhammaṃ mayhampi dethā”ti paṇṇe likhitvā katipāhaṃ tattha vasitvā takkasiḷaṃ gantvā dhammapālaṃ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

Satthā suddhodanamahārājassa imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi, saccapariyosāne rājā anāgāmiphale patiṭṭhahi. Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesuṃ, ācariyo sārīputto, parisā buddhahaparisā, dhammapālakumāro pana ahameva ahosinti.

Mahādhammapālajātakavaṇṇanā navamā.

448. Kukkuṭajātakavaṇṇanā

Nāsmase katapāpamhīti idaṃ satthā veḷuvane viharanto devadattassa vadhāya parisakkaṇaṃ ārabba kathesi. Dhammasabhāyañhi bhikkhū devadattassa aguṇakathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, devadatto dhanuggahādipayojanena dasabalassa vadhatthameva upāyaṃ karotī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi esa mayhaṃ vadhāya parisakkiyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte kosambiyaṃ kosambako nāma rājā rajjaṃ kāresi. Tadā bodhisatto ekasmiṃ veḷuvane kukkuṭayoniyaṃ nibbattitvā anekasatakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati, tassāvidūre eko seno vasati. So upāyena ekekaṃ kukkuṭaṃ gahetvā khādanto ṭhapetvā bodhisattaṃ sese khādi, bodhisatto ekakova ahosi. So appamatto velāya gocaraṃ gahetvā veḷuvanaṃ pavisitvā vasati. So seno taṃ gaṇhituṃ asakkonto “ekena naṃ upāyena upalāpetvā gaṇhissāmī”ti cintetvā tassāvidūre sākāya nilīyitvā

“samma kukkuṭarāja, tvaṃ mayhaṃ kasmā bhāyasi, ahaṃ tayā saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo, asukasmīṃ nāma padese sampannagocarō, tattha ubhopi gocaraṃ gahetvā aññaṃaññaṃ piyasaṃvāsaṃ vasissāmā”ti āha. Atha naṃ bodhisatto āha “samma, mayhaṃ tayā saddhiṃ vissāso nāma natthi, gaccha tva”nti. “Samma, tvaṃ mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpaṃ na karissāmī”ti. “Na mayhaṃ tādīsena sahāyenattho, gaccha tva”nti. Iti naṃ yāvatatiyaṃ paṭikkhipitvā “eteḥi aṅgehi samannāgatena puggalena saddhiṃ vissāso nāma kātuṃ na vaṭṭatī”ti vanaghaṭaṃ unnādentō devatāsu sādhuṃkāraṃ dadamānāsu dhammakathaṃ samuṭṭhāpentō -

104. “Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine;
Nāsmase attatthapaññaṃhi, atisanteṇi nāsmase.
105. “Bhavanti heke purisā, gopipāsikajātikā;
Ghasanti maññe mittāni, vācāya na ca kammunā.
106. “Sukkañjalipaggahitā, vācāya paliguṇṭhitā;
Manussapheggū nāsīde, yasmiṃ natthi kataññutā.
107. “Na hi aññaññacittānaṃ, itthīnaṃ purisāna vā;
Nānāvikatvā saṃsaggaṃ, tādīsampi ca nāsmase.
108. “Anariyakammamokkantaṃ, athetaṃ sabbaghātināṃ;
Nisitaṃva paṭicchannaṃ, tādīsampi ca nāsmase.
109. “Mittarūpenidhekacce, sākalyena acetasā;
Vividhehi upāyanti, tādīsampi ca nāsmase.
110. “Āmisāṃ vā dhaṇaṃ vāpi, yattha passati tādiso;
Dubbhiṃ karoti dummedho, tañca hantvāna gacchatī”ti. - imā gāthā āha;

104-110. Tattha nāsmaseti nāssase. Ayameva vā pāṭho, na vissaseti vuttaṃ hoti. Katapāpamhīti paṭhamāṃ katapāpe puggale. Alikavādineti musāvādimhipi na vissase. Tassa hi akattabbaṃ nāma pāpaṃ natthi. Nāsmase attatthapaññaṃhi attano atthāya eva yassa paññaṃ snehavasena na bhajati, dhanatthikova bhajati, tasmīṃ attatthapaññepi na vissase. Atisanteṇi anto upasame avijjamāneyeva ca bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammantepi bilapaṭicchannaāsīvisasadiṣe kuhakapuggale. Gopipāsikajātikāti gunnaṃ pipāsakajātikā viya, pipāsitaḥsadisāti vuttaṃ hoti. Yathā pipāsitaḥgāvo titthaṃ otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pivanti, na pana udakassa kattabbayuttakaṃ karonti, evameva ekacce “idaññidañca karissāmā”ti madhuravacanena mittāni ghasanti, piyavacanānucchavikaṃ pana na karonti, tādīsesu vissāso mahato anathāya hotīti dīpeti.

Sukkañjalipaggahitāti paggaḥhitatucchaañjalino. Vācāya paliguṇṭhitāti “idaṃ dassāma, idaṃ karissāmā”ti vacanena paṭicchādikā. Manussapheggūti evarūpā asāraḥkā manussā manussapheggū nāma. Nāsīdeti na āsīde evarūpe na upagaccheyya. Yasmiṃ natthīti yasmiñca puggale kataññutā natthi, tampi nāsīdeti attho. Aññaññacittānanti aññaññena cittaṇa samannāgatānaṃ, lahucittānanti attho. Evarūpānaṃ itthīnaṃ vā purisānaṃ vā na vissaseti dīpeti. Nānāvikatvā

saṃsagganti yopi na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṃ kātunti
antarāyakaraṇatthaṃ nānākāraṇehi saṃsaggamāvikatvā daḷhaṃ karitvā pacchā
antarāyaṃ karoti, tādisampi puggalaṃ nāsmase na vissaseyyāti dīpeti.

Anariyakammamokkantati anariyānaṃ dussīlānaṃ kammaṃ otaritvā ʘhitam.
Athetanti athiraṃ appatiṭṭhitavacanam. Sabbaghātinanti okāsaṃ labhitvā sabbesaṃ
upaghātakaram. Nisitaṃva paṭicchannanti kosiyaṃ vā pilotikāya vā paṭicchannaṃ
nisitakhaggamiva. Tādisampīti evarūpampi amittaṃ mittapatirūpakam na vissaseyya.
Sākhalyenāti maṭṭhavadanena. Acetasāti acittakena. Vacanameva hi nesaṃ maṭṭham,
cittaṃ pana thaddham pharusam. Vividhehīti vividhehi upāyehi otārāpekkhā
upagacchanti. Tādisampīti yo etehi amittehi mittapatirūpakehi sadiso hoti, tampi na
vissaseti attho. Āmisanti khādaniyabhojanīyam. Dhananti mañcapaṭipādakam ādiṃ
katvā avasesam. Yattha passatīti sahāyakagehe yasmiṃ ʘhāne passati. Dubbhiṃ
karotīti dubbhicittaṃ uppādeti, tam dhanam harati. Tañca hantvānāti tañca
sahāyakampi chetvā gacchati. Iti imā satta gāthā kukkuṭarājā kathesi.

111. “Mittarūpena bahavo, channā sevanti sattavo;
Jahe kāpurise hete, kukkuṭo viya senakam.
112. “Yo ca uppatitam attham, na khippamanubujjhati;
Amittavasamanveti, pacchā ca manutappati.
113. “Yo ca uppatitam attham, khippameva nibodhati;
Muccate sattusambādhā, kukkuṭo viya senakā.
114. “Tam tādisam kūṭamivoḍḍitam vane, adhammikaṃ niccavidhamṣakārinaṃ;
Ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo, senam yathā kukkuṭo vaṃsakānane”ti. -

Imā catasso dhammarājena bhāsītā abhisambuddhagāthā.

111-114. Tattha jahe kāpurise heteti bhikkhave, ete kāpurise paṇḍito jaheyya. Ha-
kāro panettha nipātamattaṃ. Pacchā ca manutappatīti pacchā ca anutappati.
Kūṭamivoḍḍitanti vane migānaṃ bandhanatthāya kūṭapāsaṃ viya oḍḍitam.
Niccavidhamṣakārinanti niccam viddhamṣanakaram. Vaṃsakānaneti yathā
vaṃsavane kukkuṭo senam vivajjeti, evaṃ vicakkhaṇo pāpamitte vivajjeyya.

Sopi tā gāthā vatvā senam āmantetvā “sace imasmiṃ ʘhāne vasissasi, jānissāmi te
kattabba”nti tajjesi. Seno tato palāyitvā aññatra gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ bhikkhave devadatto pubbepi
mayham vadhāya parisakkī”ti vatvā jātakam samodhānesi - “tadā seno devadatto
ahosi, kukkuṭo pana ahameva ahosi”nti.

Kukkuṭajātakavaṇṇanā dasamā.

449. Maṭṭhakuṇḍalījātakavaṇṇanā

Alaṅkato maṭṭhakuṇḍalīti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ mataputtaṃ
kuṭumbikaṃ ārabha kathesi. Sāvattiyaṃ kirekassa buddhupaṭṭhākassa
kuṭumbikassa piyaputto kālamakāsi. So puttasaṃsāraṃ na nhāyati na bhuñjati
na kammante vicāreti, na buddhupaṭṭhānaṃ gacchati, kevalaṃ “piyaputtaka, maṃ
ohāya paṭhamataraṃ gatosī”tiādini vatvā vippalapati. Satthā paccūsasamaye lokaṃ

olokento tassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā punadivase bhikkhusaṅghaparivuto sāvattthiyaṃ piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ānandattherena pacchāsamaṇena tassa gharadvāraṃ agamāsi. Satthu āgatabhāvaṃ kuṭumbikassa ārocesuṃ. Athassa gehajano āsanaṃ paññāpetvā satthāraṃ nisīdāpetvā kuṭumbikaṃ pariggahetvā satthu santikaṃ ānesi. Taṃ vanditvā ekamantaṃ nisinnaṃ satthā karuṇāsītalena vacanena āmantetvā “kiṃ, upāsaka, puttakaṃ anusocasī”ti pucchitvā “āma, bhante”ti vutte “upāsaka, porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantāpi paṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā ‘alabbhaniyattāhā’nti tathato ñatvā appamattakampi sokaṃ na kariṃsū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto pañcadasasoḷasavassakāle ekena byādhinā phuṭṭho kālaṃ katvā devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato paṭṭhāya susānaṃ gantvā chārikapuñjaṃ āvijjhanto paridevati, sabbakammante paricajitvā sokasamappito vicarati. Tadā devaputto anuvicaranto taṃ disvā “ekaṃ upamaṃ katvā sokaṃ harissāmī”ti tassa susānaṃ gantvā paridevanakāle tasseva puttavaṇṇī hutvā sabbābharaṇapaṭimaṇḍito ekasmiṃ padese ṭhatvā ubho hatthe sīse ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ oloketvā puttapemaṃ paṭilabhitvā tassa santike ṭhatvā “tāta māṇava, imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasī”ti pucchanto paṭhamam gāthamāha -

115. “Alaṅkato maṭṭhakuṇḍalī, māladhārī haricandanussado;
Bāhā paggayha kandasī, vanamajjhe kiṃ dukkhito tuva”nti.

Tattha alaṅkatoti nānābharaṇavibhūsito. Maṭṭhakuṇḍalīti karaṇapariniṭṭhitehi maṭṭhehi kuṇḍalehi samannāgato. Māladhārīti vicitrakusumamāladhāro. Haricandanussadoti suvaṇṇavaṇṇena candanena anulitto. Vanamajjheti susānamajjhe. Kiṃ dukkhito tuvanti kiṃkāraṇā dukkhito tvaṃ, ācikkha, ahaṃ te yaṃ icchasi, taṃ dassāmīti āha.

Athassa kathento māṇavo dutiyaṃ gāthamāha -

116. “Sovaṇṇamayo pabhassaro, uppanno rathapañjaro mama;
Tassa cakkayugaṃ na vindāmi, tena dukkhena jahāmi jīvita”nti.

Brāhmaṇo sampaṭicchanto tatiyaṃ gāthamāha -

117. “Sovaṇṇamayaṃ maṇimayaṃ, lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ;
Pāvada rathaṃ karissāmi te, cakkayugaṃ paṭipādayāmi ta”nti.

Tattha pāvadāti yādisena te attho yādisaṃ rocesi, tādisaṃ vada, ahaṃ te ratha karissāmi. Paṭipādayāmi tanti taṃ pañjarānurūpaṃ cakkayugaṃ adhigacchāpemi.

Taṃ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya paṭhamapādaṃ satthā abhisambuddho hutvā kathesi, sesaṃ māṇavo.

118. “So māṇavo tassa pāvadi, candasūriyā ubhayettha bhātaro;
Sovaṇṇamayo ratho mama, tena cakkayugena sobhatī”ti.

Brāhmaṇo tadanantaram āha -

119. “Bālo kho tvaṃsi māṇava, yo tvaṃ patthayasi apatthiyaṃ;

Maññāmi tuvaṃ marissasi, na hi tvaṃ lacchasi candasūriye''ti. -

Brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyanti apatthetabbam.

Tato māṇavo āha -

120. ''Gamanāgamanampi dissati, vaṇṇadhātu ubhayettha vīthiyo;
Peto pana neva dissati, ko nu kho kandataṃ bālyataro''ti.

Māṇavena vuttagāthāya gamanāgamananti uggamanañca atthagamanañca.
Vaṇṇoyeva vaṇṇadhātu. Ubhayettha vīthiyoti ettha ākāse ''ayaṃ candassa vīthi,
ayaṃ sūriyassa vīthi''ti evaṃ ubhayagamanāgamanabhūmiyopi paññāyanti. Peto
panāti paralokaṃ gatasatto pana na dissateva. Ko nu khoti evaṃ sante amhākaṃ
dvinnāṃ kandantānaṃ ko nu kho bālyataroti.

Evaṃ māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā gāthamāha -

121. ''Saccaṃ kho vadesi māṇava, ahameva kandataṃ bālyataro;
Candaṃ viya dārako rudam, petaṃ kālakatābhipatthaye''ti.

Tattha candaṃ viya dārakoti yathā daharo gāmadārako ''candaṃ dethā''ti
candassatthāya rodeyya, evaṃ ahampi petaṃ kālakataṃ abhipatthemīti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thutiṃ karonto sesagāthā
abhāsi -

122. ''Ādittaṃ vata maṃ santaṃ, ghatasittaṃva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiñcaṃ, sabbaṃ nibbāpaye daram.

123. ''Abbahī vata me sallaṃ, yamāsi hadayassitaṃ;
Yo me sokaparetassa, puttasaṃ apānudi.

124. ''Sohaṃ abbūlhasallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇavā''ti.

122-124. Atha naṃ māṇavo ''brāhmaṇa, yassatthāya tvaṃ rodasi, ahaṃ te putto,
ahaṃ devaloke nibbatto, ito patthāya mā maṃ anusoci, dānaṃ dehi, sīlaṃ rakkhāhi,
uposathaṃ karohi''ti ovaditvā sakaṭṭhānameva gato. Brāhmaṇopi tassovāde ṭhatvā
dānādīni puññāni katvā kālakato devaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānehi,
saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi. Tadā dhammadesakadevaputto
ahameva ahosinti.

Maṭṭhakuṇḍalijātakavaṇṇanā ekādasamā.

450. Bilārakosiyajātakavaṇṇanā

Apacantāpīti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ dānavittaṃ bhikkhuṃ ārabha
kathesi. So kira bhagavato dhammadesanaṃ sutvā sāsane pabbajitvā pabbajitakālato
patthāya dānavitto ahosi dānajjhāsayo, pattapariyāpannampi piṇḍapātaṃ aññassa
adatvā na bhuñji, antamaso pāṇiyampi labhitvā aññassa adatvā na pivi, evaṃ
dānābhīrato ahosi. Athassa dhammasabhāyaṃ bhikkhū guṇakathaṃ kathesuṃ.

Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte taṃ bhikkhuṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu dānavitto dānajjhāsaya”ti pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte “bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena telabindumpi uddharitvā kassaci na adāsi, atha naṃ ahaṃ dametvā nibbisevanam katvā dānaphalaṃ ñāpesiṃ, tameva dānaninnaṃ cittaṃ bhavantarepi na pajahatī”ti vatvā bhikkhūhi yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānaṃ patvā ekadivasam dhanavilokanaṃ katvā “dhanam paññāyati, etassa uppādakā na paññāyanti, imaṃ dhanam vissajjetvā mahādānaṃ dātuṃ vaṭṭati”ti dānasālaṃ kāretvā yāvajīvaṃ mahādānaṃ pavattetvā āyupariyosāne “idaṃ dānavattaṃ mā upacchindī”ti puttassa ovādaṃ datvā tāvatimsabhavane sakko hutvā nibbatti. Puttopissa tatheva dānaṃ datvā puttaṃ ovaditvā āyupariyosāne cando devaputto hutvā nibbatti, tassa putto sūriyo hutvā nibbatti, tassapi putto mātalisāṅgāhako hutvā nibbatti, tassa putto pañcasikho gandhabbadevaputto hutvā nibbatti. Chaṭṭho pana assaddho ahosi thaddhacitto nisneho maccharī, dānasālaṃ viddhamsetvā jhāpetvā yācake pothetvā nīharāpesi, kassaci tiṇaggena uddharitvā telabindumpi na deti. Tadā sakko devarājā attano pubbakammaṃ oloketvā “pavattati nu kho me dānavamso, udāhu no”ti upadhārento “putto me dānaṃ pavattetvā cando hutvā nibbatti, tassa putto sūriyo, tassa putto mātali, tassa putto pañcasikho gandhabbadevaputto hutvā nibbatti, chaṭṭho pana taṃ vaṃsaṃ upacchindī”ti passi.

Athassa etadahosi “imaṃ pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamiṣāmī”ti. So candasūriyamātalipañcasikhe pakkosāpetvā “sammā, amhākaṃ vaṃse chaṭṭho kulavaṃsaṃ samucchinditvā dānasālaṃ jhāpetvā yācake nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha naṃ damessāmā”ti tehi saddhiṃ bārāṇasiṃ agamāsi. Tasmim̐ khaṇe seṭṭhi rājupatṭhānaṃ katvā āgantvā sattame dvārakoṭṭhake antaravīthiṃ olokeno caṅkamati. Sakko “tumhe mama pavitṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchathā”ti vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā “bho mahāseṭṭhi, bhojanaṃ me dehī”ti āha. “Brāhmaṇa natthi tava idha bhattaṃ, aññattha gacchā”ti. “Bho mahāseṭṭhi, brāhmaṇehi bhatte yācite na dātuṃ na labbhatī”ti. “Brāhmaṇa, mama gehe pakkampi pacitabbampi bhattaṃ natthi, aññattha gacchā”ti. “Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi, taṃ suṇāhī”ti. “Natthi mayhaṃ tava silokenattho, mā idha tiṭṭhā”ti. Sakko tassa kathaṃ asuṇanto viya dve gāthā abhāsi -

125. “Apacantāpi dicchanti, santo laddhāna bhojanaṃ;
Kimeva tvaṃ pacamāno, yaṃ na dajjā na taṃ samaṃ.

126. “Maccherā ca pamādā ca, evaṃ dānaṃ na dīyati;
Puññaṃ ākaṅkhamānena, deyyaṃ hoti vijānatā”ti.

125-126. Tāsaṃ attho - mahāseṭṭhi apacantāpi santo sappurisā bhikkhācariyāya laddhampi bhojanaṃ dātuṃ icchanti, na ekakā paribhuñjanti. Kimeva tvaṃ pacamāno yaṃ na dadeyyāsi, na taṃ samaṃ, taṃ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ na hoti. Dānañhi maccherena ca pamādena cāti dvīhi dosehi na dīyati, puññaṃ ākaṅkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena dātabbameva hotīti.

So tassa vacanaṃ sutvā “tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasi”ti āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto nisīdi. Atha naṃ cando āgantvā bhattaṃ yāci. “Natthi te bhattaṃ, gacchā”ti ca vutto “mahāseṭṭhi anto eko brāhmaṇo nisinno, brāhmaṇavācanaṃ maññe bhavissati, ahampi bhavissāmī”ti vatvā “natthi brāhmaṇavācanaṃ, nikkhamā”ti vuccamānopi “mahāseṭṭhi iṅha tāva silokaṃ suṇāhi”ti dve gāthā abhāsi -

127. “Yasseva bhīto na dadāti maccharī, tadevādadato bhayaṃ;
Jighacchā ca pipāsā ca, yassa bhāyati maccharī;
Tameva bālaṃ phusati, asmiṃ loke paramhi ca.

128. “Tasmā vineyya maccheraṃ, dajjā dānaṃ malābhibhū;
Puññāni paralokasmiṃ, patiṭṭhā honti pāṇina”nti.

127-128. Tattha yassa bhāyatīti “ahaṃ aññesaṃ datvā sayaṃ jighacchito ca pipāsito ca bhavissāmī”ti yassā jighacchāya pipāsāya bhāyati. Tamevāti taññeva jighacchāpipāsāsāṅkhātāṃ bhayaṃ etaṃ bālaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke paraloke ca phusati pīleti, accantadāliddiyaṃ pāpuṇāti. Malābhibhūti macchariyamalaṃ abhibhavanto.

Tassapi vacanaṃ sutvā “tena hi pavisa, thokaṃ labhissasi”ti āha. Sopi pavisitvā sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṃ vītināmetvā sūriyo āgantvā bhattaṃ yācanto dve gāthā abhāsi -

129. “Duddadaṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ kamma kubbatāṃ;
Asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo.

130. “Tasmā satañca asataṃ, nānā hoti ito gati;
Asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyaṇā”ti.

129-130. Tattha duddadanti dānaṃ nāma duddadaṃ maccheraṃ abhibhavitvā dātabbato, taṃ dadamānānaṃ. Dukkaraṃ tadeva dānakammaṃ dukkaraṃ yuddhasadisāṃ, taṃ kubbatāṃ. Nānukubbantīti asappurisā dānaphalaṃ ajānantā tesāṃ gatamaggaṃ nānugacchanti. Sataṃ dhammoti sappurisānaṃ bodhisattānaṃ dhammo aññehi duranugamo. Asantoti macchariyavasena dānaṃ adatvā asappurisā nirayaṃ yanti.

Seṭṭhi gahetabbagahaṇaṃ apassanto “tena hi pavisitvā brāhmaṇānaṃ santike nisīda, thokaṃ lacchasi”ti āha. Tato thokaṃ vītināmetvā mātali āgantvā bhattaṃ yācitvā “natthi”ti vacanamattakālameva sattamaṃ gāthamāha -

131. “Appasmeke paveccanti, bahunēke na dicchare;
Appasmā dakkhiṇā dinnā, sahasena samaṃ mitā”ti.

Tattha appasmeke paveccantīti mahāseṭṭhi ekacce paṇḍitapurisā appasmimpi deyyadhamme paveccanti, dadantiyevāti attho. Bahunāpi deyyadhammena samannāgatā eke sattā na dicchare na dadanti. Dakkhiṇāti kammañca phalañca saddahitvā dinnadānaṃ. Sahassena samaṃ mitāti evaṃ dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadānena saddhiṃ mitā, mahāphalattā sahasadānasadisāva hotīti attho.

Tampi so “tena hi pavisitvā nisīdā”ti āha. Tato thokaṃ vītināmetvā pañcasikho

āgantvā bhattaṃ yācitvā “natthi gacchā”ti vutte “ahaṃ na gatapubbo, imasmiṃ gehe brāhmaṇavācanakaṃ bhavissati maññe”ti tassa dhammakathaṃ ārabhanto aṭṭhamāṃ gāthamāha -

- 132.** “Dhammaṃ care yopi samuñchakaṃ care, dārañca posaṃ
dadamappakasmīṃ;
Sataṃ sahaṣṣānaṃ sahaṣṣayāgīnaṃ, kalampi nāgghanti tathāvidhassa te”ti.

Tattha dhammanti tividhasucaritadhammaṃ. Samuñchakanti gāme vā āmakapakkabhikkhācariyaṃ araññe vā phalāphalaharaṇasaṅkhātāṃ uñchaṃ yo careyya, sopi dhammameva care. Dārañca posanti attano ca puttadāraṃ posentoyeva. Dadamappakasminti paritte vā deyyadhamme dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ dadamāno dhammaṃ careti attho. Sataṃ sahaṣṣānaṃ sahaṣṣayāgīnanti paraṃ pothetvā viheṭṭhetvā sahaṣṣena yāgaṃ yajantānaṃ sahaṣṣayāgīnaṃ issarānaṃ sataṃ sahaṣṣampi. Kalampi nāgghanti tathāvidhassa teti tesāṃ sataṃ sahaṣṣasaṅkhātānaṃ sahaṣṣayāgīnaṃ yāgā tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammaṃ uppādetvā dentassa duggatamanussassa soḷasiṃ kamaṃ na agghantīti.

Seṭṭhi pañcasikhassa kathaṃ sutvā sallakkhesi. Atha naṃ anagghakāraṇaṃ pucchanto navamaṃ gāthamāha -

- 133.** “Kenesa yañño vipulo mahagghato, samena dinnassa na agghameti;
Kathaṃ sataṃ sahaṣṣānaṃ sahaṣṣayāgīnaṃ, kalampi nāgghanti
tathāvidhassa te”ti.

Tattha yaññoti dānayaṃgo sataṃ sahaṣṣapariccāgavasena vipulo, vipulattāva mahagghato. Samena dinnassāti dhammena dinnassa kena kāraṇena agghaṃ na upeti. Kathaṃ sataṃ sahaṣṣānanti brāhmaṇa, kathaṃ sahaṣṣayāgīnaṃ purisānaṃ bahūnaṃ sahaṣṣānaṃ sataṃ sahaṣṣasaṅkhātā issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakassa ekassa duggatamanussassa kamaṃ nāgghantīti.

Athassa kathento pañcasikho osānagāthamāha -

- 134.** “Dadanti heke visame nivīṭṭhā, chetvā vadhitvā atha socayitvā;
Sā dakkhiṇā assumukhā sadaṇḍā, samena dinnassa na agghameti;
Evaṃ sataṃ sahaṣṣānaṃ sahaṣṣayāgīnaṃ, kalampi nāgghanti tathāvidhassa
te”ti.

Tattha visameti visame kāyakammādimhi nivīṭṭhā. Chetvāti kilametvā. Vadhitvāti māretvā. Socayitvāti sasoke katvā.

So pañcasikhassa dhammakathaṃ sutvā “tena hi gaccha, geḥaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasi”ti āha. Sopi gantvā tesāṃ santike nisīdi. Tato bilārakosiyo seṭṭhi ekaṃ dāsiṃ āmantetvā “etesāṃ brāhmaṇānaṃ palāpavīhīnaṃ nāḷiṃ nāḷiṃ dehi”ti āha. Sā vīhī gahetvā brāhmaṇe upasaṅkamitvā “ime ādāya yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā”ti āha. “Na amhākaṃ vīhinā attho, na mayaṃ vīhiṃ āmasāmā”ti. “Ayya, vīhiṃ kirete nāmasanti”ti? “Tena hi tesāṃ taṇḍule dehi”ti. Sā taṇḍule ādāya gantvā “brāhmaṇā taṇḍule gaṇhathā”ti āha. “Mayaṃ āmakaṃ na paṭiggaṇhāmā”ti. “Ayya, āmakaṃ kira na gaṇhanti”ti. “Tena hi tesāṃ karoṭiyaṃ vaḍḍhetvā gobhattaṃ dehi”ti. Sā tesāṃ karoṭiyaṃ vaḍḍhetvā mahāgoṇānaṃ

pakkabhaddham āharitvā adāsi. Pañcapi janā kabaḷe vaḍḍhetvā mukhe pakkhipitvā gale laggāpetvā akkhini parivattetvā vissatṭhasaññā matā viya nipajjimsu. Dāsī te disvā “matā bhavissanti”ti bhītā gantvā seṭṭhino ārocesi “ayya, te brāhmaṇā gobhattam gilitum asakkontā matā”ti.

So cintesi “idāni ayaṃ pāpadhammo sukhumālabrahmaṇānam gobhattam dāpesi, te tam gilitum asakkontā matāti maṃ garahissanti”ti. Tato dāsim āha - “khippam gantvā etesaṃ karoṭikesu bhattam haritvā nānaggarasaṃ sālībhattam vaḍḍhehi”ti. Sā tathā akāsi. Seṭṭhi antarapīthim paṭipannamanusse pakkosāpetvā “aham mama bhuñjananiyāmena etesaṃ brāhmaṇānam bhattam dāpesim, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā”ti vatvā parisam sannipātesi. Mahājane sannipatite brāhmaṇā utṭhāya mahājanam oloketvā “passathimassa seṭṭhissa musāvāditam, ‘amhākaṃ attano bhuñjanabhaddham dāpesi’nti vadati, paṭhamam gobhattam amhākaṃ datvā amhesu matesu viya nipannesu imaṃ bhattam vaḍḍhāpesi”ti vatvā attano mukhehi gahitabhaddham bhūmiyaṃ pādetvā dassesum. Mahājano seṭṭhim garahi “andhabāla, attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālam jhāpesi, yācake gīvāyaṃ gahetvā nīharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālabrahmaṇānam bhattam dento gobhattam dāpesi, paralokaṃ gacchanto tava ghare vibhavaṃ gīvāyaṃ bandhitvā gamissasi maññe”ti.

Tasmim khaṇe sakko mahājanam pucchi “jānātha, tumhe imasmim gehe dhanam kassa santaka”nti? “Na jānāmā”ti. “Imasmim nagare asukakāle bārāṇasiyaṃ mahāseṭṭhi nāma dānasālam kāretvā mahādānam pavattayī”ti sutapubbaṃ tumhehīti. “Āma suṇāmā”ti. “Aham so seṭṭhi, dānam datvā sakko devarājā hutvā puttapi me tam vaṃsaṃ avināsetvā dānam datvā cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto sūriyo, tassa putto mātali, tassa putto pañcasikho gandhabbadevaputto hutvā nibbatto. Tesu ayaṃ cando, ayaṃ sūriyo, ayaṃ mātalisaṅgāhako, ayaṃ imassa pāpadhammassa pitā pañcasikho gandhabbadevaputto, evaṃ bahugunaṃ etaṃ dānam nāma, kattabbameva kusalam paṇḍitehi”ti kathentā mahājanassa kaṅkhaçchedanattam ākāse uppatitvā mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarīrā atṭhaṃsu, sakalanagaraṃ pajjalantaṃ viya ahosi. Sakko mahājanam āmantetvā “mayaṃ attano dibbasampattiṃ pahāya āgacchantā imaṃ kulavaṃsanāsakaraṃ pāpadhammabilārakosiyaṃ nissāya āgatā, ayaṃ pāpadhammo attano kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālam jhāpetvā yācake gīvāyaṃ gahetvā nīharāpetvā amhākaṃ vaṃsaṃ samucchindi, ‘ayaṃ adānasīlo hutvā niraye nibbatteyyā”ti imassa anukampāya āgatāmhā”ti vatvā dānagunaṃ pakāsento mahājanassa dhammaṃ desesi. Bilārakosiyo sirasmim añjaliṃ patitṭhapetvā “deva, aham ito paṭṭhāya porāṇakulavaṃsaṃ anāsāpetvā dānam pavattessāmi, ajja ādim katvā antamaso udakadantaponam upādāya attano laddhāhāraṃ parassa adatvā na khādissāmī”ti sakkassa paṭiññaṃ adāsi. Sakko tam dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitṭhapetvā cattāro devaputte ādāya sakaṭṭhānameva gato. Sopi seṭṭhi yāvajīvaṃ dānam datvā tāvatimsabhavane nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho ahosi kassaci kiñci adātā, aham pana naṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpesim, tameva cittaṃ bhavantaragatampi na jahātī”ti vatvā jātakam samodhānesi - “tadā seṭṭhi ayaṃ dānapatiko bhikkhu ahosi, cando sārīputto, sūriyo moggallāno, mātali kassapo, pañcasikho ānando, sakko pana ahameva ahosi”nti.

Bilārakosiyajātakavaṇṇanā dvādasamā.

451. Cakkavākajātakavaṇṇanā

Vaṇṇavā abhirūposīti idaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ lolabhikkhuṃ ārabha kathesi. So kira cīvarādīhi atitto “kahaṃ saṅghabhattaṃ, kahaṃ nimantana”nti pariyesanto vicarati, āmisakathāyameva abhiramati. Athaññe pesalā bhikkhū tassānuggahena satthu ārocesuṃ. Satthā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvam bhikkhu lolo”ti pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte “bhikkhu kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā lolo ahosi, lolabhāvo ca nāma pāpako, pubbepi tvam lolabhāvaṃ nissāya bārāṇasiyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto mahāaraññaṃ pavittṭho”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente eko lolakāko bārāṇasiyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto “araññaṃ nu kho kīdisa”nti araññaṃ gantvā tatthapi phalāphalehi asantuṭṭho gaṅgāya tīraṃ gantvā vicaranto jayampatike cakkavāke disvā “ime sakuṇā ativiya sobhanti, ime imasmim gaṅgātīre bahuṃ macchamaṃsaṃ khādanti maññe, ime paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ bhojanaṃ gocaraṃ khāditvā vaṇṇavantena bhavituṃ vaṭṭatī”ti tesam avidūre nisīditvā cakkavākaṃ pucchanto dve gāthā abhāsi -

135. “Vaṇṇavā abhirūposi, ghano sañjātarohito;
Cakkavāka surūposi, vippasannamukhindriyo.

136. “Pāṭhīnaṃ pāvusaṃ macchaṃ, balajaṃ muñjarohitaṃ;
Gaṅgāya tīre nisinno, evaṃ bhuñjasi bhojana”nti.

135-136. Tattha ghanoti ghanasarīro. Sañjātarohitoti uttattasuvaṇṇaṃ viya suṭṭhujātarohitavaṇṇo. Pāṭhīnanti pāṭhīnanāmaṃ pāsāṇamacchaṃ. Pāvusanti mahāmukhamacchaṃ, “pāhusa”ntipi pāṭho. Balajanti balajamacchaṃ. Muñjarohitanti muñjamacchañca rohitamacchañca. Evaṃ bhuñjasīti evarūpaṃ bhojanaṃ maññe bhuñjasīti pucchati.

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gāthamāha -

137. “Na vāhametaṃ bhuñjāmi, jaṅgalānodakāni vā;
Aññatra sevālapaṇakā, etaṃ me samma bhojana”nti.

Tassattho - ahaṃ samma, aññatra sevālā ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni vā maṃsāni ādāya etaṃ bhojanaṃ na bhuñjāmi, yaṃ panetaṃ sevālapaṇakaṃ, etaṃ me samma, bhojananti.

Tato kāko dve gāthā abhāsi -

138. “Na vāhametaṃ saddahāmi, cakkavākassa bhojanaṃ;
Ahampi samma bhuñjāmi, gāme loṇiyateliyaṃ.

139. “Manussesu kataṃ bhattaṃ, suciṃ maṃsūpasecanaṃ;
Na ca me tādiso vaṇṇo, cakkavāka yathā tuva”nti.

138-139. Tattha yathā tuvanti yathā tuvaṃ sobhaggappatto sarīravaṇṇo, tādiso mayhaṃ vaṇṇo natthi, etena kāraṇena ahaṃ tava “sevālapaṇakaṃ mama bhojana”nti vadantassa vacanaṃ na saddahāmīti.

—

passati, ito uttari maṅgalaṃ nāma natthī”ti āha. Tena kathitaṃ ekacce “sukathita”nti abhinandiṃsu. Aparo “netam maṅgalaṃ, sutam nāma maṅgalaṃ. Ekacco hi ‘puṇṇā’ti vadantānaṃ suṇāti, tathā ‘vaḍḍhā’ti ‘vaḍḍhamānā’ti suṇāti, ‘bhuñjā’ti ‘khādā’ti vadantānaṃ suṇāti, ito uttari maṅgalaṃ nāma natthī”ti āha. Tena kathitampi ekacce “sukathita”nti abhinandiṃsu. Aparo “na etam maṅgalaṃ, mutam nāma maṅgalaṃ. Ekacco hi kālasseva uttāya pathaviṃ āmasati, haritatinam allagomayaṃ parisuddhasātakam rohitamaccham suvaṇṇarajatabhājanam āmasati, ito uttari maṅgalaṃ nāma natthī”ti āha. Tena kathitampi ekacce “sukathita”nti abhinandiṃsu. Evaṃ diṭṭhamaṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikāti tissopi parisā hutvā aññamaññaṃ saññāpetum nāsakkhiṃsu, bhummadevatā ādim katvā yāva brahmalokā “idaṃ maṅgala”nti tathato na jāniṃsu.

Sakko cintesi “imaṃ maṅgalapañham sadevake loke aññatra bhagavatā añño kathetum samattho nāma natthi, bhagavantaṃ upasaṅkamtivā imaṃ pañham pucchissāmī”ti. So rattibhāge satthāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā añjaliṃ paggayha “bahū devā manussā cā”ti pañham pucchi. Athassa satthā dvādasahi gāthāhi aṭṭhatimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivaṭṭanteyeve koṭisatasahassamattā devatā arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu, sotāpannādīnaṃ gaṇanapatho natthi. Sakko maṅgalaṃ sutvā sakaṭṭhānameva gato. Satthārā maṅgale kathite sadevako loko “sukathita”nti abhinandi. Tadā dhammasabhāyaṃ tathāgatassa guṇakathaṃ samuṭṭhāpesum “āvuso, satthā aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapañham sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā kukkuccaṃ chinditvā gaganatale candaṃ uttāpentō viya kathesi, evaṃ mahāpañño, āvuso, tathāgato”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “anacchariyaṃ, bhikkhave, idāneva sambodhippattassa mama maṅgalapañhakathanaṃ, svāham bodhisattacariyaṃ carantopi devamanussānaṃ kaṅkham chinditvā maṅgalapañham kathesi”nti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto ekasmiṃ gāme vibhavasampannassa brāhmaṇassa kule nibbatti, “rakkhitakumāro”tissa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto takkasīlāyaṃ uggahitasippo katadārapariggaho mātāpitūnaṃ accayena ratanavilokanaṃ katvā saṃviggamānaso mahādānaṃ pavattetvā kāme pahāya himavantapadese pabbajitvā jhānābhiññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmiṃ padese vāsaṃ kappesi. Anupubbenassa parivāro mahā ahosi, pañca antevāsikasatāni ahesum. Atheskadivasam te tāpasā bodhisattaṃ upasaṅkamtivā vanditvā “ācariya, vassārattasamaye himavantato otarivā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ gacchāma, evaṃ no sarīrañca thiraṃ bhavissati, jaṅghavīhāro ca kato bhavissatī”ti āhaṃsu. Te “tena hi tumhe gacchatha, aham idheva vasissāmī”ti vutte tam vanditvā himavantā otarivā cārikaṃ caramānā bārāṇasiṃ patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesam mahāsakkārasammāno ahosi. Atheskadivasam bārāṇasiyaṃ santhāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapañho samuṭṭhāti. Sabbam paccuppannavatthunayeneva veditabbaṃ.

Tadā pana manussānaṃ kaṅkham chinditvā maṅgalapañham kathetum samattham apassanto mahājano uyyānaṃ gantvā isigaṇam maṅgalapañham pucchi. Isayo rājānaṃ āmantetvā “mahārāja, mayaṃ etam kathetum na sakkhissāma, apica kho amhākaṃ ācariyo rakkhitatāpaso nāma mahāpañño himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā etam maṅgalapañham kathessatī”ti vadiṃsu. Rājā “bhante, himavanto nāma dūre duggamova, na sakkhissāma mayaṃ tattha

gantvā, sādhu vata tumheyeve ācariyassa santikaṃ gantvā pucchitvā uggaṇhitvā punāgantvā amhākaṃ kathethā”ti āha. Te “sādhū”ti sampāṭicchitvā ācariyassa santikaṃ gantvā vanditvā katapaṭisanthārā ācariyena rañño dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite taṃ diṭṭhamaṅgalādīnaṃ uppattiṃ ādito paṭṭhāya kathetvā rañño yācanāya ca attano pañhasavanatthaṃ āgatabhāvaṃ pakāsetvā “sādhu no bhante, maṅgalapañhaṃ pākaṃ katvā kathethā”ti yāciṃsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ pucchanto paṭhamam gāthamāha -

- 155.** “Kiṃsu naro jappamadhicca kāle, kaṃ vā vijjaṃ katamaṃ vā sutānaṃ;
So macco asmiñca paramhi loke, kathaṃ karo sotthānena gutto”ti.

Tattha kāleti maṅgalapatthanakāle. Vijjanti vedaṃ. Sutānanti sikkhitabbayuttakapariyattīnaṃ. Asmiñcāti ettha cāti nipātamattaṃ. Sotthānenāti sotthibhāvāvahena maṅgalena. Idaṃ vuttaṃ hoti - “ācariya, puriso maṅgalaṃ icchanto maṅgalakāle kiṃsu nāma jappanto tīsu vedesu kataraṃ vā vedaṃ kataraṃ vā sutānaṃ antare sutapariyattiṃ adhīyitvā so macco imasmiñca loke paramhi ca kathaṃ karo etesu jappādīsu kiṃ kena niyāmena karonto sotthānena niraparādhamaṅgalena gutto rakkhito hoti, taṃ ubhayalokahitaṃ gahetvā ṭhitamaṅgalaṃ amhākaṃ kathehi”ti.

Evam jeṭṭhantevāsikena maṅgalapañhaṃ puṭṭho mahāsatto devamanussānaṃ kaṅkhaṃ chindanto “idañcidañca maṅgala”nti buddhalīlāya maṅgalaṃ kathento āha -

- 156.** “Yassa devā pitaro ca sabbe, sarīsapā sabbabhūtāni cāpi;
Mettāya niccaṃ apacitāni honti, bhūtesu ve sotthānaṃ tadāhu”ti.

Tattha yassāti yassa puggalassa. Devāti bhummadeve ādiṃ katvā sabbepi kāmāvacaradevā. Pitaro cāti tatuttari rūpāvacarabrahmāno. Sarīsapāti dīghajātikā. Sabbabhūtāni cāpīti vuttāvasesāni ca sabbānipi bhūtāni. Mettāya niccaṃ apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasadisāpharaṇavasena pavattāya appanāppattāya mettābhāvanāya apacitā honti. Bhūtesu veti taṃ tassa puggalassa sabbasattesu sotthānaṃ nirantaraṃ pavattaṃ niraparādhamaṅgalaṃ āhu. Mettāvihārī hi puggalo sabbesaṃ piyo hoti parūpakkamena avikopiyo. Iti so iminā maṅgalena rakkhito gopito hotīti.

Iti mahāsatto paṭhamam maṅgalaṃ kathetvā dutiyādīni kathento -

157. “Yo sabbalokassa nivātavutti, itthīpumānaṃ sahadārakānaṃ;
Khantā duruttānamappaṭikūlavādī, adhivāsanaṃ sotthānaṃ tadāhu.
158. “Yo nāvajānāti sahāyamatte, sippena kulyāhi dhanena jaccā;
Rucipañño atthakāle matīmā, sahāyesu ve sotthānaṃ tadāhu.
159. “Mittāni ve yassa bhavanti santo, saṃvissatthā avisaṃvādakassa;
Na mittadubbhī saṃvibhāgī dhanena, mittesu ve sotthānaṃ tadāhu.
160. “Yassa bhariyā tulyavayā samaggā, anubbatā dhammakāmā pajātā;
Kolīniyā sīlavatī patibbatā, dāresu ve sotthānaṃ tadāhu.
161. “Yassa rājā bhūtapati yasassī, jānāti soceyyaṃ parakkamañca;

Advejjhatā suhadayaṃ mamanti, rājūsu ve sotthānaṃ tadāhu.

162. “Annañca pānañca dadāti saddho, mālañca gandhañca vilepanañca;
Pasannacitto anumodamāno, saggesu ve sotthānaṃ tadāhu.

163. “Yamariyadhammena punanti vuddhā, ārādhitā samacariyāya santo;
Bahussutā isayo sīlavanto, arahantamajjhe sotthānaṃ tadāhū”ti. -

Imā gāthā abhāsi.

157-163. Tattha nivātavuttīti muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti. Khantā duruttānanti parehi vuttānaṃ duṭṭhavadanānaṃ adhivāsako hoti. Appaṭikūlavādīti “akkocchi maṃ, avadhi ma”nti yugaggāhaṃ akaronto anukūlameva vadati. Adhivāsananti idaṃ adhivāsaṃ tassa sotthānaṃ niraparādhamāṅgalaṃ paṇḍitā vadanti.

Sahāyamatteti sahāye ca sahāyamatte ca. Tattha sahapamāsukīlitā sahāyā nāma, dasa dvādasa vassāni ekato vutthā sahāyamattā nāma, te sabbepi “ahaṃ sippavā, ime nisippā”ti evaṃ sippena vā “ahaṃ kulīno, ime na kulīnā”ti evaṃ kulasampattisaṅkhātāhi kulyāhi vā, “ahaṃ aḍḍho, ime duggatā”ti evaṃ dhanena vā, “ahaṃ jātisampanno, ime dujjātā”ti evaṃ jaccā vā nāvajānāti. Rucipaṇṇoti sādhipaṇṇo sundarapaṇṇo. Atthakāletti kassacideva atthassa kāraṇassa uppannakāle. Matīmāti taṃ taṃ atthaṃ paricchinditvā vicāraṇasamatthātāya matimā hutvā te sahāye nāvajānāti. Sahāyesūti taṃ tassa anavajānanaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāmāti porāṇakapaṇḍitā āhu. Tena hi so niraparādhamāṅgalena idhaloke ca paraloke ca gutto hoti. Tattha paṇḍite sahāye nissāya sotthibhāvo kusanālijātakena kathetabbo.

Santoti paṇḍitā sappurisā yassa mittāni bhavanti. Saṃvissatthāti gharaṃ pavisitvā icchiticchitasseva gahaṇavasena vissāsamāpannā. Avisamvādakassāti avisamvādanasīlassa. Na mittadubbhīti yo ca mittadubbhīti na hoti. Saṃvibhāgī dhanenāti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti. Mittesūti mitte nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti. So hi evarūpehi mittehi rakkhito sotthiṃ pāpuṇāti. Tattha mitte nissāya sotthibhāvo mahāukkusajātakādīhi kathetabbo.

Tulyavayāti samānavayā. Samaggāti samaggavāsā. Anubbatāti anuvattitā. Dhammakāmāti tividdhasucaritadhammaṃ roceti. Pajātāti vijāyinī, na vañjhā. Dāresūti etehi sīlaguṇehi samannāgate mātugāme gehe vasante sāmikassa sotthi hotīti paṇḍitā kathenti. Tattha sīlavantaṃ mātugāmaṃ nissāya sotthibhāvo maṇicorajātaka- sambūlajātaka- khaṇḍahālijātakehi kathetabbo.

Soceyyanti sucibhāvaṃ. Advejjhatāti advejjhatāya na esa mayā saddhiṃ bhijjitvā dvidhā bhavissatīti evaṃ advejjhabhāvena yaṃ jānāti. Suhadayaṃ mamanti suhaddaṃ mamanti ca yaṃ jānāti. Rājūsu veti evaṃ rājūsu sevakānaṃ sotthānaṃ nāmāti paṇḍitā kathenti. Dadāti saddhoti kammañca phalañca saddahitvā dadāti. Saggesu veti evaṃ sagge devaloke sotthānaṃ niraparādhamāṅgalanti paṇḍitā kathenti, taṃ petavatthuvimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbaṃ.

Punanti vuddhāti yaṃ puggalaṃ ñāṇavuddhā ariyadhammena punanti parisodhenti. Samacariyāyāti sammāpaṭipattiyā. Bahussutāti paṭivedhabahussutā. Isayoti esitaguṇā. Sīlavantoti ariyasīlena samannāgatā. Arahantamajjheti arahantānaṃ

majjhe paṭilabhitabbaṃ taṃ sotthānanti paṇḍitā kathenti. Arahanto hi attanā paṭividdhamaggaṃ ācikkhitvā paṭipādentā ārādhakaṃ puggalaṃ ariyamaggena punanti, sopi arahāva hoti.

Evaṃ mahāsatto arahattena desanāya kūṭaṃ gaṇhanto aṭṭhahi gāthāhi aṭṭha mahāmaṅgalāni kathetvā tesaṇṇeva maṅgalānaṃ thutiṃ karonto osānagāthamāha -

164. “Etāni kho sotthānāni loke, viññuppasatthāni sukhudrayāni;
Tānīdha sevetha naro sapaṇṇo, na hi maṅgale kiñcanamatthi sacca”nti.

Tattha na hi maṅgaleti tasmim̐ pana diṭṭhasutamutappabhede maṅgale kiñcanaṃ ekamaṅgalampi saccaṃ nāma natthi, nibbānameva panekaṃ paramatthasaccanti.

Isayo tāni maṅgalāni sutvā sattaṭṭhādivasaccayena ācariyaṃ āpucchitvā tattheva agamaṃsu. Rājā tesaṃ santikaṃ gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitanīyāmena maṅgalapaṇḍhaṃ kathetvā himavantameva āgamaṃsu. Tato paṭṭhāya loke maṅgalaṃ pākaṭaṃ ahosi. Maṅgalesu vattitvā matamatā saggapathaṃ pūresuṃ. Bodhisatto cattāro brahmavihāre bhāvetvā isigaṇaṃ ādāya brahmaloke nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepāhaṃ maṅgalapaṇḍhaṃ kathesi”nti vatvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā isigaṇo buddhapaṇḍhaṃ ahosi, maṅgalapaṇḍhapucchako jeṭṭhantevāsiko sārīputto, ācariyo pana ahameva ahosi”nti.

Mahāmaṅgalajātakavaṇṇanā pannarasamā.

454. Ghaṭapaṇḍitajātakavaṇṇanā

Uṭṭhehi kaṇhāti idaṃ satthā jetavane viharanto mataputtaṃ kuṭumbikaṃ ārabbhā kathesi. Vatthu maṭṭhakuṇḍalisadisameva. Idha pana satthā taṃ upāsakaṃ “kiṃ, upāsaka, socasī”ti vatvā “āma, bhante”nti vutte “upāsaka, porāṇakapaṇḍitā paṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā mataputtaṃ nānusoṇṇasū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte uttarapathe kaṃsabhoge asitañjananagare mahākāṃso nāma rājā rajjaṃ kāresi. Tassa kaṃso ca, upakaṃso cāti dve puttā ahesuṃ, devagabbhā nāma ekā dhītā. Tassā jātadivase nemittakā brāhmaṇā “etissā kucchiyaṃ nibbattaṃ puttā kaṃsagottaṃ kaṃsavaṃsaṃ nāseasantī”ti byākariṃsu. Rājā balavasinehena dhītaraṃ vināsetuṃ nāsakki, “bhātaro jānissantī”ti yāvatāyukaṃ ṭhatvā kālamakāsi. Tasmim̐ kālakate kaṃso rājā ahosi, upakaṃso uparājā. Te cintayim̐su “sace mayaṃ bhaginiṃ nāseṣāma, gārayhā bhavissāma, etaṃ kassaci adatvā nissāmikaṃ katvā paṭijaggissāmā”ti. Te ekathūṇakaṃ pāsādaṃ kāretvā taṃ tattha vasāpesuṃ. Nandigopā nāma tassā paricārikā ahosi. Andhakaveṇḍo nāma dāso tassā sāmiko ārakkhamakāsi.

Tadā uttaramadhurāya mahāsāgaro nāma rājā rajjaṃ kāresi. Tassa sāgaro, upasāgaro cāti dve puttā ahesuṃ. Tesu pitu accayena sāgaro rājā ahosi, upasāgaro uparājā. So upakaṃsassa sahāyako ekācariyakule ekato uggahitasippo. So sāgarassa bhātu antepure dubbhitvā bhāyamāno palāyitvā kaṃsabhoge upakaṃsassa santikaṃ agamaṃsi. Upakaṃso taṃ raṇṇo dassesi, rājā tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupaṭṭhānaṃ gacchanto devagabbhāya nivāsaṃ ekathambhaṃ pāsādaṃ disvā “kasseso nivāso”ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā devagabbhāya paṭibaddhacitto

ahosi. Devagabbhāpi ekadivasam tam upakamsena saddhim rājupatthānam āgacchantam disvā “ko eso”ti pucchitvā “mahāsāgarassa putto upasāgaro nāmā”ti nandigopāya santikā sutvā tasmim paṭibaddhacittā ahosi. Upasāgaro nandigopāya lañjam datvā “bhagini, sakkhissasi me devagabbham dassetu”nti āha. Sā “na etaṃ sāmi, garuka”nti vatvā tam kāraṇam devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyāva tasmim paṭibaddhacittā tam vacanam sutvā “sādhū”ti sampatichchitvā nandigopā upasāgarassa saññam datvā rattibhāge tam pāsadam āropesi. So devagabbhāya saddhim saṃvāsam kappesi. Atha nesam punappunam saṃvāsena devagabbhā gabbham paṭilabhi.

Aparabhāge tassā gabbhapatitthānam pākāṭam ahosi. Bhātaro nandigopam pucchimsu, sā abhayam yācitvā tam antaram kathesi. Te sutvā “bhaginiṃ nāsetum na sakkā, sace dhītaram vijāyissati, tampi na nāsessāma, sace pana putto bhavissati, nāsessāmā”ti cintetvā devagabbham upasāgarasseva adamsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaram vijāyi. Bhātaro sutvā haṭṭhatutthā tassā “añjanadevī”ti nāmam karimsu. Tesam bhogavaḍḍhamānam nāma bhogagāmam adamsu. Upasāgaro devagabbham gahetvā bhogavaḍḍhamānagāme vasi. Devagabbhāya punapi gabbho patitthāsi, nandigopāpi tam divasameva gabbham paṭilabhi. Tāsu paripuṇṇagabbhāsu ekadivasameva devagabbhā puttam vijāyi, nandigopā dhītaram vijāyi. Devagabbhā puttassa vināsanabhayena puttam nandigopāya rahassena pesetvā tassā dhītaram āharāpesi. Tassā vijātabhāvam bhātikānam ārocesum. Te “puttam vijātā, dhītara”nti pucchitvā “dhītara”nti vutte “tena hi posethā”ti āhamsu. Etenupāyena devagabbhā dasa putte vijāyi, dasa dhītaro nandigopā vijāyi. Dasa puttā nandigopāya santike vaḍḍhanti, dhītaro devagabbhāya. Tam antaram koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto vāsudevo nāma ahosi, dutiyo baladevo, tatiyo candadevo, catuttho sūriyadevo, pañcama aggidevo, chaṭṭho varuṇadevo, sattamo ajjuno, aṭṭhamo pajjuno, navamo ghaṭapaṇḍito, dasamo aṅkuro nāma ahosi. Te andhakaveṇḍadāsaputtā dasa bhātikā ceṭakāti pākāṭā ahesum.

Te aparabhāge vuddhimanvāya thāmbalasaṃpannā kakkhālā pharusā hutvā vilopam karontā vicaranti, rañño gacchante paṇṇākārepi vilumpanteva. Manussā sannipatitvā “andhakaveṇḍadāsaputtā dasa bhātikā raṭṭham vilumpantī”ti rājāṅgaṇe upakkosimsu. Rājā andhakaveṇḍam pakkosāpetvā “kasmā puttehi vilopam kārāpesī”ti tājjesi. Evaṃ dutiyampi tatiyampi manussehi upakkose kate rājā tam santājjesi. So maraṇabhayabhīto rājānam abhayam yācitvā “deva, ete na mayham puttā, upasāgarassa puttā”ti tam antaram ārocesi. Rājā bhīto “kena te upāyena gaṇhāmā”ti amacce pucchitvā “ete, deva, mallayuddhavittakā, nagare yuddham kāretvā tattha ne yuddhamaṇḍalam āgate gāhāpetvā māressāmā”ti vutte cāruraṇca, muṭṭhikañcāti dve malle posetvā “ito sattame divase yuddham bhavissatī”ti nagare bherim carāpetvā rājāṅgaṇe yuddhamaṇḍalam sajjāpetvā akkhavāṭam kāretvā yuddhamaṇḍalam alaṅkārapetvā dhajapaṭākam bandhāpesi. Sakalanagaram saṅkhubhi. Cakkāticakkam mañcātimañcam bandhitvā cāruramuṭṭhikā yuddhamaṇḍalam āgantvā vaggantā gajjantā apphoṭentā vicarimsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīthim vilumpitvā vaṇṇasāṭake nivāsetvā gandhāpaṇesu gandham, mālākārāpaṇesu mālam vilumpitvā vilittagattā māladhārino katakaṇṇapūrā vaggantā gajjantā apphoṭentā yuddhamaṇḍalam pavisimsu.

Tasmiṃ khaṇe cāruro apphoṭento vicarati. Baladevo taṃ disvā “na naṃ hatthena chupissāmi”ti hatthisālato mahantaṃ hatthiyottaṃ āharitvā vaggitvā gajjitvā yottaṃ khipitvā cāruvaṃ udare veṭhetvā dve yottakoṭṭiyo ekato katvā vattetvā ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṃ pothetvā bahi akkhavāṭe khipi. Cārule mate rājā muṭṭhikamallaṃ āṇāpesi. So utṭhāya vaggitvā gajjitvā apphoṭesi. Baladevo taṃ pothetvā aṭṭhīni sañcuṇṇetvā “amallomhi, amallomhi”ti vadantameva “nāhaṃ tava mallabhāvaṃ vā amallabhāvaṃ vā jānāmi”ti hatthe gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā bahi akkhavāṭe khipi. Muṭṭhiko maranto “yakkho hutvā taṃ khādituṃ labhissāmi”ti patthanaṃ paṭṭhapesi. So kālamattikaataviyaṃ nāma yakkho hutvā nibbatti. Rājā “gaṇhatha dasa bhātike ceṭake”ti utṭhahi. Tasmiṃ khaṇe vāsudevo cakkaṃ khipi. Taṃ dvinnampi bhātikānaṃ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasito “avassayā no hothā”ti tesam pādesu patitvā nipajji. Te dvepi mātule māretvā asitañjananagare rajjaṃ gahetvā mātāpitāro tattha katvā “sakalajambudīpe rajjaṃ gaṇhissāmi”ti nikkhamitvā anupubbena kālayonakaraṇṇo nivāsaṃ ayujjhanagaraṃ gantvā taṃ parikkhipitvā ṭhitam parikhārukkhagahanaṃ viddhamsetvā pākāraṃ bhinditvā rājānaṃ gahetvā taṃ rajjaṃ attano hatthagataṃ katvā dvāravatiṃ pāpuṇṇiṃsu. Tassa pana nagarassa ekato samuddo ekato pabbato, amanussapariggahitaṃ kira taṃ ahosi.

Tassa ārakkhaṃ gahetvā ṭhitayakkho paccāmitte disvā gadrabhavesena gadrabharavaṃ ravati. Tasmiṃ khaṇe yakkhānubhāvena sakalanagaraṃ uppatitvā mahāsamudde ekasmiṃ dīpake tiṭṭhati. Paccāmittesu gatesu punāgantvā sakaṭṭhāneyeva patiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesam dasannaṃ bhātikānaṃ āgamaṃ ñatvā gadrabharavaṃ ravi. Nagaraṃ uppatitvā dīpake patiṭṭhāya tesu nagaraṃ adisvā nivattantesu punāgantvā sakaṭṭhāne patiṭṭhāsi. Te puna nivattiṃsu, punapi gadrabho tatheva akāsi. Te dvāravatinagare rajjaṃ gaṇhituṃ asakkontā kaṇhadīpāyanassa isino santikaṃ gantvā vanditvā “bhante, mayaṃ dvāravatiyaṃ rajjaṃ gahetuṃ na sakkoma, ekaṃ no upāyaṃ karoṭhā”ti pucchitvā “parikhāpiṭṭhe asukasmiṃ nāma ṭhāne eko gadrabho carati. So hi amitte disvā viravati, tasmiṃ khaṇe nagaraṃ uppatitvā gacchati, tumhe tassa pāde gaṇhatha, ayaṃ vo nipphajjanūpāyo”ti vutte tāpasam vanditvā gantvā gadrabhassa pādesu gahetvā nipatitvā “sāmi, ṭhapetvā tumhe añño amhākaṃ avassayo natthi, amhākaṃ nagaraṃ gaṇhanakāle mā ravitthā”ti yāciṃsu. Gadrabho “na sakkā na viravituṃ, tumhe pana paṭhamataraṃ āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni gahetvā catūsu nagaradvāresu mahante ayakhāṇuke bhūmiyaṃ ākoṭetvā nagarassa uppatanakāle naṅgalāni gahetvā naṅgalabaddhaṃ ayasaṅkhalikaṃ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaraṃ uppatituṃ na sakkhissatī”ti āha.

Te “sādhū”ti vatvā tasmiṃ aviravanteyeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke bhūmiyaṃ ākoṭetvā aṭṭhaṃsu. Tasmiṃ khaṇe gadrabho viravi, nagaraṃ uppatitumārabhi. Catūsu dvāresu ṭhitā catūhi ayanaṅgalehi gahetvā naṅgalabaddhā ayasaṅkhalikā khāṇukesu bandhiṃsu, nagaraṃ uppatituṃ nāsakkhi. Dasa bhātikā tato nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ māretvā rajjaṃ gaṇhiṃsu. Evaṃ te sakalajambudīpe tesaṭṭhiyā nagarasahassesu sabbarājāno cakkena jīvitakkhayaṃ pāpetvā dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā vibhajiṃsu, bhaginiṃ pana añjanadeviṃ na sariṃsu. Tato puna “ekādasa koṭṭhāse karomā”ti vutte aṅkuro “mama koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīvissāmi, kevalaṃ tumhe attano janapade mayhaṃ suṅkaṃ vissajjethā”ti āha. Te “sādhū”ti sampatichitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā datvā saddhiṃ tāya nava rājāno dvāravatiyaṃ vasiṃsu.

Aṅkuro pana vaṇijjamakāsi. Evaṃ tesu aparāparam puttadhītāhi vaḍḍhamānesu addhāne gate mātāpitāro kālamakāmsu.

Tadā kira manussānaṃ vīsativassasahassāyukakālo ahosi. Tadā vāsudevamahārājassa eko putto kālamakāsi. Rājā sokapareto sabbakiccāni pahāya mañcassa aṇaṇiṃ pariggahetvā vilapanto nipajji. Tasmīṃ kāle ghaṭapaṇḍito cintesi “ṭhapetvā maṃ añño koci mama bhātu sokaṃ harituṃ samattho nāma natthi, upāyenassa sokaṃ harissāmī”ti. So ummattakavesaṃ gahetvā “sasaṃ me detha, sasaṃ me dethā”ti ākāsaṃ ullokento sakalanagaraṃ vicari. “Ghaṭapaṇḍito ummattako jāto”ti sakalanagaraṃ saṅkhubhi. Tasmīṃ kāle rohiṇeyyo nāma amacco vāsudevaraṇño santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭṭhāpento paṭhamam gāthamāha -

165. “Uṭṭhehi kaṇha kiṃ sesi, ko attho supanena te;
Yopi tuyhaṃ sako bhātā, hadayaṃ cakkhu ca dakkhiṇaṃ;
Tassa vātā balīyanti, ghaṭo jappati kesavā”ti.

Tattha kaṇhāti gottenālapati, kaṇhāyanagotto kiresa. Ko atthoti katarā nāma vaḍḍhi. Hadayaṃ cakkhu ca dakkhiṇanti hadayena ceva dakkhiṇacakkhunā ca samānoti attho. Tassa vātā balīyantīti tassa hadayaṃ apasmāravātā avattharantīti attho. Jappatīti “sasaṃ me dethā”ti vippalapati. Kesavāti so kira kesasobhanatāya “kesavā”ti paññāyittha, tena taṃ nāmenālapati.

Evaṃ amaccena vutte tassa ummattakabhāvaṃ ñatvā satthā abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gāthamāha -

166. “Tassa taṃ vacanaṃ sutvā, rohiṇeyyassa kesavo;
Taramānarūpo vuṭṭhāsi, bhātusokena aṭṭito”ti.

Rājā uṭṭhāya sīghaṃ pāsādā otaritvā ghaṭapaṇḍitassa santikaṃ gantvā ubhosu hatthesu daḷhaṃ gahetvā tena saddhiṃ sallapanto tatiyaṃ gāthamāha -

167. “Kiṃ nu ummattarūpova, kevalaṃ dvārakaṃ imaṃ;
Saso sasoti lapasi, ko nu te sasamāharī”ti.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ imanti kasmā ummattako viya hutvā sakalaṃ imaṃ dvāravatinagaraṃ vicaranto “saso saso”ti lapasi. Ko tava sasaṃ hari, kena te saso gahitoti pucchati.

So rañña evaṃ vuttepi punappunaṃ tadeva vacanaṃ vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi -

168. “Sovaṇṇamayaṃ maṇīmayaṃ, lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ;
Saṅkhasilāpavāḷamayaṃ, kārayissāmi te sasaṃ.

169. “Santi aññepi sasakā, araṇṇe vanagocarā;
Tepi te ānayissāmi, kīdisaṃ sasamicchasi”ti.

168-169. Tatrāyaṃ saṅkhepattho - tesu suvaṇṇamayādīsū yaṃ icchasi, taṃ vada, ahaṃ te kāretvā dassāmi, athāpi te na rocesi, aññepi araṇṇe vanagocarā sasakā atthi, tepi te ānayissāmi, vada bhadramukha, kīdisaṃ sasamicchasi.

Raṇṇo kathaṃ sutvā ghaṭapaṇḍito chaṭṭhaṃ gāthamāha -

170. “Na cāhamete icchāmi, ye sasā pathavissitā;
Candato sasamicchāmi, taṃ me ohara kesavā”ti.

Tattha oharāti otārehi.

Rājā tassa kathaṃ sutvā “nissamsayaṃ me bhātā ummattakova jāto”ti
domanassappatto sattamaṃ gāthamāha -

171. “So nūna madhuraṃ ñāti, jīvitam vijahissasi;
Apatthiyaṃ yo patthayasi, candato sasamicchasi”ti.

Tattha ñātīti kaniṭṭhaṃ ālapanto āha. Idaṃ vuttaṃ hoti - “tāta, mayhaṃ piyañāti so
tvaṃ nūna atimadhuraṃ attano jīvitam vijahissasi, yo apatthetabbaṃ patthayasī”ti.

Ghaṭapaṇḍito raṇṇo vacanaṃ sutvā niccalo ṭhatvā “bhātika, tvaṃ candato sasakaṃ
patthentassa taṃ alabhitvā jīvitakkhayabhāvaṃ jānanto kiṃ kāraṇā mataputtaṃ
anusocasī”ti vatvā aṭṭhamaṃ gāthamāha -

172. “Evaṃ ce kaṇha jānāsi, yadaññamanusāsasi;
Kasmā pure mataṃ puttaṃ, ajjāpi manusocasī”ti.

Tattha evanti idaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ nāma na patthetabbanti yadi evaṃ jānāsi.
Yadaññamanusāsasīti evaṃ jānantova yadi aññaṃ anusāsasīti attho. Pureti atha
kasmā ito catumāsamatthake mataputtaṃ ajjāpi anusocasīti vadati.

Evaṃ so antaravīthiyaṃ ṭhitakova “bhātika, ahaṃ tāva paññāyamānaṃ patthemī,
tvaṃ pana apaññāyamānassa socasī”ti vatvā tassa dhammaṃ desento puna dve
gāthā abhāsi -

173. “Yaṃ na labbhā manussena, amanussena vā puna;
Jāto me mā marī putto, kuto labbhā alabbhiyaṃ.

174. “Na mantā mūlabhesajjā, osadhehi dhanena vā;
Sakkā ānayituṃ kaṇha, yaṃ petamanusocasī”ti.

173-174. Tattha yanti bhātika yaṃ evaṃ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena vā puna na labbhā na sakkā laddhuṃ, taṃ tvaṃ patthesi, tadetaṃ kuto
labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṃ, na sakkāti dīpeti. Kasmā? Yasmā alabbhiyaṃ,
alabbhaneyyaṭṭhānañhi nāmetanti attho. Mantāti mantapayogena. Mūlabhesajjāti
mūlabhesajjena. Osadhehīti nānāvidhosadhehi. Dhanena vāti koṭisatasaṅkhyenapi
dhanena vā. Idaṃ vuttaṃ hoti - “yaṃ tvaṃ petamanusocasi, taṃ etehi
mantapayogādīhi ānetuṃ na sakkā”ti.

Rājā taṃ sutvā “yuttaṃ, tāta, sallakkhitaṃ me, mama sokaharaṇatthāya tayā idaṃ
kata”nti ghaṭapaṇḍitaṃ vaṇṇento catasso gāthā abhāsi -

175. “Yassa etādisā assu, amaccā purisapaṇḍitā;
Yathā nijjhāpaye ajja, ghaṭo purisapaṇḍito.

176. “Ādittaṃ vata maṃ santaṃ, ghatasittaṃva pāvakaṃ;
Vārinā viya osiñcaṃ, sabbaṃ nibbāpaye daraṃ.

177. “Abbahī vata me sallam, yamāsi hadayassitam;
Yo me sokaparetassa, puttasokam apānudi.

178. “Soham abbūlhasallosmi, vītasoko anāvilo;
Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇavā”ti.

175-178. Tattha paṭhamagāthāya saṅkhepattho - yathā yena kāraṇena ajja maṃ puttasokaparetam ghaṭo purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi bodhesi. Yassa aññassapi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu, tassa kuto sokoti. Sesagāthā vuttatthāyeva.

Avasāne -

179. “Evaṃ karonti sappañña, ye honti anukampakā;
Nivattayanti sokamhā, ghaṭo jeṭṭhamva bhātara”nti. -

Ayaṃ abhisambuddhagāthā uttānatthāyeva.

Evaṃ ghaṭakumārena vītasoke kate vāsudeve rajjam anusāsante dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā kumārā cintayimṣu “kaṇhadīpāyanam ‘dibbacakkhuko’ti vadanti, vīmaṃsissāma tāva na”nti. Te ekaṃ daharakumāram alaṅkaritvā gabbhiniākārena dassetvā udare masūrakam bandhitvā tassa santikam netvā “bhante, ayaṃ kumārikā kiṃ vijāyissati”ti pucchimṣu. Tāpaso “dasabhātikarājūnam vināsakālo patto, mayham nu kho āyusaṅkhāro kīdiso hoti”ti olovento “ajjeva maraṇam bhavissati”ti ṇatvā “kumārā iminā tumhākam ko attho”ti vatvā “kathetheva no, bhante”ti nibaddho “ayaṃ ito sattame divase khadiraghaṭikam vijāyissati, tāya vāsudevakulam nassissati, apica kho pana tumhe taṃ khadiraghaṭikam gahetvā jhāpetvā chārikam nadiyam pakkhipeyyāthā”ti āha. Atha naṃ te “kūṭajaṭila, puriso vijāyanako nāma natthi”ti vatvā tantarajjukam nāma kammakaraṇam katvā tattheva jīvitakkhayaṃ pāpayimṣu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā “kiṃ kāraṇā tāpasam mārayitthā”ti pucchitvā sabbam sutvā bhītā tassa ārakkham datvā sattame divase tassa kucchito nikkhamtaṃ khadiraghaṭikam jhāpetvā chārikam nadiyam khipimṣu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakam nibbatti.

Athekadivasam te rājāno “samuddakīlam kīlissāmā”ti mukhadvāram gantvā mahāmaṇḍapam kārapetvā alaṅkatamaṇḍape khādantā pivantā kīlāvaseneva pavattahatthapādaparāmāsā dvidhā bhijjitvā mahākalaham karimṣu. Atheko aññaṃ muggaram alabhanto erakavanato ekaṃ erakapattam gaṇhi. Taṃ gahitamattameva khadiramusalam ahosi. So tena mahājanam pothesi. Athaññehi sabbehi gahitagahitam khadiramusalameva ahosi. Te aññamaññaṃ paharitvā mahāvināsam pāpuṇimṣu. Tesu mahāvināsam vinassantesu vāsudevo ca baladevo ca bhaginī añjanadevī ca purohito cāti cattāro janā ratham abhiruhitvā palāyimṣu, sesā sabbepi vinaṭṭhā. Tepi cattāro rathena palāyantā kālamattikaataviṃ pāpuṇimṣu. So hi muṭṭhikamallo patthanam katvā yakkho hutvā tattha nibbatto baladevassa āgatabhāvam ṇatvā tattha gāmaṃ māpetvā mallavesam gahetvā “ko yujjhikukāmo”ti vagganto gajjanto apphoṭento vicari. Baladevo taṃ disvāva “bhātika, aham iminā saddhim yujjhissāmī”ti vatvā vāsudeve vārenteyeva rathā oruyha tassa santikam gantvā vagganto gajjanto apphoṭesi. Atha naṃ so pasāritahattheyeva gahetvā mūlakandaṃ viya khādi. Vāsudevo tassa matabhāvam ṇatvā bhaginiṇca

purohitañca ādāya sabbarattiṃ gantvā sūriyodaye ekaṃ paccantagāmaṃ patvā
“āhāraṃ pacitvā āharathā”ti bhaginiñca purohitañca gāmaṃ pahīṇitvā sayamaṃ
ekasmiṃ gacchantare paṭicchanno nipajji.

Atha naṃ jarā nāma eko luddako gacchaṃ calantaṃ disvā “sūkaro ettha
bhavissatī”ti saññāya sattimaṃ khipitvā pāde vijjhivā “ko maṃ vijjhī”ti vutte
manussassa viddhabhāvaṃ ñatvā bhīto palāyituṃ ārabhi. Rājā satimaṃ
paccupaṭṭhapetvā utthāya “mātula, mā bhāyi, ehi”ti pakkosivā āgataṃ “kosi nāma
tva”nti pucchitvā “ahaṃ sāmi, jarā nāmā”ti vutte “jarāya viddho marissatīti kira
maṃ porāṇā byākariṃsu, nissaṃsayamaṃ ajja mayā maritabba”nti ñatvā “mātula, mā
bhāyi, ehi pahāraṃ me bandhā”ti tena pahāramukhaṃ bandhāpetvā taṃ uyyojesi.
Balavavedanā pavattiṃsu, itarehi ābhataṃ āhāraṃ paribhuñjitumaṃ nāsakkhi. Atha te
āmantetvā “ajja ahaṃ marissāmi, tumhe pana sukhumālā aññaṃ kammaṃ katvā
jīvitumaṃ na sakkhissatha, imaṃ vijjaṃ sikkhathā”ti ekaṃ vijjaṃ sikkhāpetvā te
uyyojetvā tattheva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ añjanadeviṃ ṭhapetvā sabbeva
vināsaṃ pāpuṇiṃsūti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “upāsaka, evaṃ porāṇakapaṇḍitā
paṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā attano puttasaṃsaṃ harimaṃ, mā cintayī”ti vatvā saccāni
pakāsetvā jātakasāmaṃ samodhānesi, saccapariyosāṇe upāsako sotāpattiphale patiṭṭhahi.
Tadā rohiṇeyyo ānando ahoṃ, vāsudevo sārīputto, avasesā buddhapaṇḍitā,
ghaṭapaṇḍito pana ahaṃeva ahoṃsinti.

Ghaṭapaṇḍitajātakavaṇṇanā soḷasamā.

Iti soḷasajātakapaṭimaṇḍitassa

Dasakanipātajātakassa atthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Jātakuddānaṃ -

Catudvāro kaṇhuposo, saṅkha bodhi dīpāyano;
Nigrodha takkala dhamma-pālo kukkuṭa kuṇḍalī;
Bilāra cakka bhūri ca, maṅgala ghaṭa soḷasa.

Dasakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1. 10. Το βιβλίο των δέκα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org